వసంతకుసుమాకరము

మధుమేహము, అతిమూత్రము, రాచపుండ్లు, శుక్రక్షయము, శుక్రనష్టము, బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లకుసుమ, క్షయవ్యాధులు శీఘ్రముగ చేకలుగు సకలమూత్రసంబంధవ్యాధులకు ప్రసిద్ధికెక్కిన రాజౌషధము. తులము రు 20—0—0.

సిద్ధమకరధ్వజము

ఇందు బంగారు కలదు. పూచీ యిచ్చెదము.

జగత్ప్రసిద్ధమగు బలవర్ధకౌషధము. రక్తక్షీణము, వీర్యదోషము, నపుంసకత్వము, క్షయ, శ్వాసకాసలు, నరముల బలహీనత, కుసుమ రోగములు, మొదలగువానికి దివ్యౌషధము.

తులము 24—0—0. 60 మాత్రలు రు 10—0—0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగు దివ్యౌషధములు

చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడుచు శల్యావశిష్టులుగ నుండువారలకు నూతనయౌవనమును ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్వాసకాసలు ఉబ్బసము కఫముతో కలసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశత్వము, హృదయదౌర్బల్యము దీర్ఘకాలము నుండి బాధించు పెండిదగులు మొదలగునవి జయించును. బలము, కాంతి శుక్రమును వృద్ధిచేయును.

రెండు ఔషధములు కలిపి సేవించవలెను.

నెలకు రు 13—12—0.

స్వర్ణక్షీరవ్యాదరసము

చిరకాలాజీర్ణములకు మంచిది. కడుపుబ్బరము, శూల, గుల్మము, యకృత్ ప్లీహ వృద్ధులు మొదలగునవి జయించును. బలవర్ధకము తులం రు 4—0—0.

చిరునామా:—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదశాలా ముద్రణ

హెడ్డాఫీసు:—చింతలూరు, ఆలమూరుపోష్టు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

బ్రాంచీలు:—1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పిఠాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

☞ ఏలూరు బ్రాంచిలో చికిత్సకులు

వైద్యవిద్వాన్ కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు.

చరకసంహిత

చికిత్సాస్థానము మాచే ఇదివరకు ఆంధ్రీకరింపబడి యిప్పుడు ద్వితీయ ముద్రణమగుచున్నది. మిగిలిన ఆరు స్థానములను ఆంధ్రీకరించి, స్థానషట్కమనే పేరుతో ఒకే పుస్తకరూపమున ప్రచురించితిమి. గ్రంథములన్నియు కొలదిదినముల క్రిందటనే తయారైనవి. వెంటనే ఆర్డరిచ్చువారికి తగినసౌకర్యముగా లభింపగలవు. చరకసంహిత నంతను నేనే పూర్తిగా ఆంధ్రీకరింపదలచి మిగిలిన సూత్రస్థానమునుకూడ ఆంధ్రీకరించి కొద్దిరోజులలోనే ప్రచురింపబోవు చున్నాడను. గ్రంథము పూర్తికాకుండా ఆర్డరిచ్చువారికి తగుసౌకర్యములతో లభింపగలదని అందరికీ తెలిసిన విషయమే. మా యితరపుస్తకములును, మా 250 రకముల మందులును ఎల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుండును.

డాక్టరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, బెజవాడ.

పూలదండ—ప్రేమపాశం

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి చిన్నకథలు పూలదండ అనే పేరితో సంపుటాలుగా ముద్రించబడుతున్నాయి. మొదటి సంపుటం అచ్చులో వుంది. వెల ౦—౧౨—౦. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి ప్రేమపాశం అనే నాటకమున్ను అచ్చులో వుంది. వెల ౦—౧౨—౦. ముందుగా ౧—౮—౦ పంపేవారికి యీరెండూ అచ్చుకాగానే పోస్టేజీ మేమే భరించి పంపుతాము.

కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు—రాజమండ్రి

గర్భచింతామృతము

ఆవునేతితోగాని చన్నీటితోగాని ఉదయము సాయంత్రము భోజనముచేసిన వెంటనే తు 1/2 లము చొ॥న వంధ్యలగు స్త్రీలు సేవించిన సంతానము కలిగి జీవించును. సంతానము మృతిపొందు స్త్రీలు సేవించిన దీర్ఘాయుష్మంతులగు సంతానము కలుగును. గర్భిణీస్త్రీలుగాని గర్భము ధరించని స్త్రీలుగాని సేవించిన సమస్త మేహములు, జ్వరములు, పాండురోగములు, ఉన్మాదము, గుండెదడ, నరముల నిస్సత్తువ, మొదలైన సమస్తరోగములు తగ్గి మిక్కిలి బలము కలిగి ఆయుర్వృద్ధి నిచ్చును.

వెల సీసా రు. 3—0—0.

వైద్యశాస్త్రి, డా॥ చిట్టి సూర్యనారాయణమూర్తి

భీమవరం, ప. గోదావరిజిల్లా.

ప్రబుద్ధాంధ్ర

సంపుటము ౬ రాజమహేంద్రవరము ౧౦ జూలై ౧౯౩౫ ౭ వ సంచిక

మా సోమశేఖరశర్మ

కోరి దగ్గరకు చేరి చెలిమిచేసుకోవలసినవారు లోకంలో చాలా కొందరే ఉంటారు. ఆ కొందరిలో ముందుగా చెప్పవలసినవాడు మా (మల్లంపల్లి) సోమశేఖరశర్మ.

పదేండ్లకు పూర్వం మూడోమారు ...న సర్వస్వరచనా నిర్వహణానికి మొదలుపెట్టినప్పుడు మాశర్మతో పరి...యం కలిగింది. ఆ పరిచయం క్రమం... గట్టిపడి మంచి నేస్తం కుదిరింది ...త్రతో. దానికి శర్మ సౌజన్యసౌహా...తే కారణం. శర్మతో అంతి నేస్తం ...యడం ఎవరికయినా గర్వపడవలసిన ...యమే. అంతకుముందు కూడా ...ఖపరిచయం కొంచెం ఉండడంచేత ...్ర సౌజన్యసౌహార్దాలు కలవాడనీ, ...హాపాత్రుడనీ అప్పటికే తెలిసి ...న్నది.

మా శర్మ పశ్చిమగోదావరిమండలంలో ఉండే మినుచిలిపాడు అగ్రహారంలో పుట్టాడు. శర్మతల్లిదండ్రులు సామాన్యకుటుంబంలోవారు. వారికి శర్మ తొలిచూలు. ముగ్గురు చెల్లెండ్రకూ, ఒక తమ్ముడికీ అన్న అయి ...చి వెన్నచలవకలవా డనిపించుకొన్నాడు మాశర్మ. ...యిదుగురూ తల్లిదండ్రుల అన్యోన్యానురాగవల్లరి పూచిన బృందావిపూవులు ; ఆ సామాన్యకుటుంబానికి వరప్రసాదలబ్ధాలయిన బంగారుపండ్లు. వారు రూపగుణ సంపదలో ఒకరికొకరు తీసిపోయేవారు కారు కాని శర్మకు మాత్రం అన్నిట్లో పెద్దరికం అబ్బింది.

విశ్వవిద్యాలయంవాసన తగలకుండానే జీవనరంగంలో ప్రవేశించవలసి వచ్చింది మాశర్మకు, పాపం! విశ్వవిద్యాలయంలోనే ప్రవేశించి ఉంటే ఎంతవాడయ్యేవాడో మాశర్మ ఇంకా! పోనీ, అదీ మంచిదే అయింది మా శర్మకు.

ఆరోజుల్లో ఒకవైపున చరిత్ర చతురాననులు చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు చెన్నపట్టంలో మకాముచేసి పరికరాలు సంపాదించుకొని ఆంధ్రుల చరిత్రరచనం సాగిస్తూ ఉండేవారు. ఇంకోవైపున కొమర్రాజు వెంకటలక్ష్మణరావు పంతులుగారు ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వాన్ని ప్రారంభించి అదేకదీక్షతో నడుపుతూ ఉండేవారు. మాశర్మ ఆంధ్రుడూ, ఆంధ్రదేశమూ, ఆంధ్రాభ్యుదయమూ అంటే చెవికోసుకొనేవాడు కావడంవల్ల ఆంధ్రాభ్యుదయంకోసం వీరిద్దరూ చేస్తూ ఉండే కార్యా

లను పసిపట్టినాడు; చెన్నపట్టణంలోకి ఉరికినాడు; చరిత్ర చతురాననులతో పరిచయం సంపాదించుకొని ఆయనకు శిష్యుడయినాడు. ఆముందటనే లక్ష్మణరావుగారితోనూ పరిచయం కుదిరింది శర్మకు. శర్మకు వాఙ్మయకృషి చేయవలెననే ఉత్సాహం అంకురించడానికి అదే కారణం అయింది. విజ్ఞానసర్వస్వ రచనతో సంబంధం ఏర్పడింది. నేడు శర్మ [illegible]లో ఉండే విజ్ఞానభాండాగారం నిండుకో పడానికదే ప్రారంభము.

తాను ఆంధ్రుడయి పుట్టినందుకు ఆం[illegible] దేశానికి కూడా ప్రత్యేకంగా సేవ చేయడం తన విధిగా భావించి నాడు శర్మ. అది పత్రికాముఖాన్నా కాని సాధ్యం కాదని తెలుసుకొన్నాడు. అందుకని 'మానవసేవ' 'ఆంధ్ర కేసరి' 'దేశమాత' పత్రికలతో సంబంధం కలిగించుకొని పని చేసినాడు; జాతీయ రాజకీయ సాంఘిక ఉద్యమాన్ని చవిగొన్నాడు; దీనితో కూడా దేశాభిమానమూ వృద్ధి పొందుతూ వచ్చింది శర్మకు; తెలుగున శక్తియూ, సరళమూ అయిన రచన అలవడింది; మంచి [illegible]మూ, జానపదాగు నుడికారములూ స్వాధీనం అయినవి.

వీరభద్రరావుగారి సాహచర్యంవల్ల ఆంధ్రదేశచరిత్ర అంటే మాశర్మకు అపరిమితమయిన అభినివేశం కలిగింది. చరిత్రపరిశోధనా, శాసనపరిశోధనా సాగించాడు; ప్రాచీన శాసన లిపిని చక్కగా చదివి సరిగా అర్థం చేసుకో గలిగాడు. భిన్న భిన్న కాలముల శాసనాలను వేలకొలదిగా చదవడం వల్ల అందులో మంచి సామర్థ్యం లభించినది శర్మకు. లక్ష్మణరావుగారి కోరికవయిన మళ్ళా విజ్ఞాన సర్వస్వానికి సహాయ సంపాదకుడయి నాడు శర్మ. [illegible]ంలో సిద్ధహస్తుడయి లక్ష్మణరావుగారి ఆదరానికి మిక్కిలి పాత్రుడయినాడు

ఆరోజులలో శర్మ [illegible] మహా[illegible]చా యగా కనిపిస్తూ ఉండేవాడు. సహజమయిన సౌందర్యమూ, పసితనంలోనే యౌవనమూ అందరికీ మొగాలు దిద్దేటట్టు [illegible] వెన్నెలలు కురిసే మొగమూ ఒళ్ళు [illegible] ఉత్సాహమూ, ఎడతెగని కార్యదీక్షా, వినీతమయిన స్వభావమూ, అమాయికమయిన సౌహార్దమూ, క్షణక్షణమూ పెంపొందుతూ ఉండే విజ్ఞానమూ, అన్యోన్యానుకూల్యంతో శర్మయందు దప్పటికే నెలకొని పోయినవి. నానాటికీ వానికి పెరుగుదలే కాని తరుగుదల లేదు. ఆదినాల్లోనే శర్మముఖపరిచయ భాగ్యం కలిగిన దన్నది. ఆ గుణసంపద ఎవరినాకర్షించదు! ఆ సౌందర్యమెవరికన్నులకు విందు పెట్టదు! పురుష మోహనమయిన ఆ యాకృతిని ఎవరి హృదయము విప్పుకొని కౌగిలి నిలువ నురికలు వేయదు! మాశర్మ ఆతీరు నాటికీ నేటికీ ఒక్కటిగానే ఉన్నా ఒక విశేషం మాత్రం లేకపోలేదు. హృదయంలో నానాటికీ పరిణామం అవుతూవుండే విజ్ఞానము శర్మ మొగమునకు ఎప్పటికి కప్పుడు క్రొత్త కాంతిని సంతరిస్తూ ఉంటుంది.

ఇంతలోనే నడివయస్సులో ఉండే లక్ష్మణరావుగారు హఠాత్తుగా మృత్యువు పాలయినారు. అంతటితో విజ్ఞాన సర్వస్వం పడిపోయింది. దాంతో శర్మకలవయిన పనులు పడిపోట్లయింది; కొప్ప కూలిపోయినాడు; [illegible] పలవించినాడు. లక్ష్మణరావుగారు లేని చెన్నపట్టణంలో ఇక నిలువలేక పోయినాడు.

కాలక్రమాన ఆదుఃఖం ఆరిపోగా ఊరక కూరుచుండ లేక పోయినాడు శర్మ. శర్మవంటి వానికి అట్లా ఊరక కూరుచుండడం సాధ్యమా! 'జాతీయ సారస్వతనిలయం' స్థాపించాడు రాజమహేంద్రవరంలో. తనవీ, పరులవీ ఆంధ్రుల ప్రశస్తిని చాటే కొన్ని చక్కని పుస్తకాలను ప్రకటించాడు. సరిఅయిన సహాయం లేక అదికూడా సాగిందికాదు. ఉత్తిచేతిమూరలు తెన్నాళ్లు వేయవచ్చు!

తర్వాత 'లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి'ని ప్రకటించడానికి చెన్నపట్నం రావలసివచ్చింది శర్మకు. వచ్చాడు. ఆ గ్రంథాన్ని ప్రకటించాడు; తనకు ప్రాపకుడూ, మార్గదర్శకుడూ అయిన లక్ష్మణరావుగారి ఋణం తీర్చుకున్నాడు. ఇప్పటికీ లక్ష్మణరావుగారి మాట ఎత్తితే మాశర్మ మనస్సు కలతపడిపోతుంది; కన్నులు నీటితో [illegible]పోతవి. ఆపిక[illegible] ధనసహాయమూ, వాక్సహాయముమూ లేకపోవడంవల్ల స్వగ్రామం చేరుకొని అక్కడ ఉండిపోయినాడు శర్మ.

జీవితరంగంలో ఈవిధంగా ఎన్ని మార్పులు జరుగుతూ ...చ్చినా చరిత్ర పరిశోధనం మాత్రం నిరంతరంగా సాగి ...వచ్చాడు. రానురాను చరిత్ర పరిశోధనమే జీవిత ...మార్గంగా హత్తుకొనిపోయింది శర్మ హృదయంలో. ...ట్లా కావడం ఆంధ్రుల భాగ్యమేనని అనుకోక తప్పదు.

లక్ష్మణరావుగారి మృతితో ఆగిపోయి మూలపడి ...ఉండిన విజ్ఞాన సర్వస్వరచనను ఉద్ధరించి కొనసాగించ...టానికి ఇంతలో కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు ...పూనుకొన్నారు. తమ ప్రయత్నాన్ని నెరవేర్చడానికి ...నాడే లక్ష్మణరావుగారికి కుడిభుజంగా ఉండి విజ్ఞాన ...సర్వస్వాన్ని నడుపుతూవచ్చిన మా శర్మే సమర్థుడని ...తలుసుకొన్నారు; ఆదరంతో పిలిపించారు శర్మను; ...జ్ఞాన సర్వస్వరచనా నిర్వహణకార్యం అప్పచెప్పారు ...వారికి. శర్మకూడా సర్వశక్తులూ వినియోగించి నాగే...శ్వరరావుపంతులుగారికి తనయందుండే విశ్వాసం నానా...టికీ ప్రబలుతూ ఉండేటట్లు విజ్ఞాన సర్వస్వాన్ని నిర్వ...హిస్తూ ఉన్నాడు.

శర్మ ఏపనిచేస్తూ ఉండినా తనజీవిత పరమార్థం ...అయిన చరిత్ర పరిశోధనం మాత్రం ఏమరేవాడు కాడు. ...పరిశోధన కార్యంలో తన్మయతతో ఉండిపోయిన శర్మకు ...ఎన్ని తిండిలేని పగళ్లూ, ఎన్ని నిద్రలేని రాత్రులూ గడి...చిపోయినవో లెక్కపెట్టి చెప్పగలవారెవరు! శర్మ నిరం...తర పరిశోధన ఫలితము లనేకములు శారద, రెడ్డిరాణి, ...భారతి, ఉగాదిసంచిక, సమదర్శిని మొదలయిన పత్రి...కలలో ప్రకటింపబడినవి. సుప్రసిద్ధములయిన ఆంగ్ల ...చారిత్రక పత్రికలు కూడ మా శర్మ వ్యాసాలను తలను ...దాల్చినవి. శర్మ చరిత్రవిజ్ఞానమూ, అందులో ఇమిడి...యుండే నూతన చరిత్రాంశాలూ, వాటి ప్రామాణ్యమూ ...ఖ్యాతిగన్న స్వదేశ విదేశ చరిత్ర పండితుల 'నౌరా' ...అనిపించినవి.

చరిత్ర చతురాననులు అప్పటికప్పుడే ఆంధ్రుల చరిత్ర ...వ్రాసి, ముద్రించి, ప్రకటించి ఆంధ్రలోకానికి చరిత్రయం...దప్పటికి లేని అభిరుచిని పుట్టించారు. ఆచరిత్ర కేవలం ...నాటిది. అయినా, గట్టినిర్మాణానికి అది ఆగదు. అందుకు సరిపడే పరికరాలన్నీ ఆనాటికి సరిగా లభించినవి కావు. కాని అజ్ఞానాంధకారంలో తమ స్వరూపాన్నికూడ పోల్చుకో లేక పడియుండిన తమకు చరిత్రవిజ్ఞానజ్యోతిని సమకూర్చి స్వరూపాన్వేషణానికి అవకాశం కల్పించిన ఆచరిత్ర చతురాననులకు ఆంధ్రులు ఎల్లప్పుడూ చేయెత్తి మ్రొక్కుతూ ఉండక తప్పదు.

తర్వాత తర్వాత, పరికరాలు యథేష్టంగా లభించే అవకాశం ఉన్నా నాటికి సేకరించుకొని చతురాననులు వేసిన పునాది పయిన నిర్మాణము చేయ పూనుకొనే వాళ్లెవళ్లూ లేకపోయినారు ఆంధ్రులలో. కాని మా శర్మ దగ్గర కావలసినన్ని పరికరాలు ఉన్నవి. నిర్మాణ సామర్థ్యమూ ఉంది. సహాయ సంపత్తి లేక చేతులు ముడుచుకొని కూచున్నాడు. కూచోక ఏం చేస్తాడు! ఎప్పటికయినా సరే సరి అయిన ఆంధ్రుల చరిత్ర బయలు పడవలె నంటే, దానికి సర్వవిధాలా తగినవాడు మా శర్మే నని చెప్పడంలో అసత్యం ఇంతయినా లేదు. ఇంత చరిత్ర సామగ్రి సేకరించుకొన్నవా రాంధ్రులలో మరె వ్వరూ కనుపడడం లేదు. ఈసంగతి ఆంధ్రలోకం ఎరు గంది కాదు.

శర్మ కృషి చేసింది ఒక్క చరిత్ర విషయంలోనే కాదు అది ప్రధానవిషయంగా పెట్టుకొన్నాడు కాబట్టి దాంట్లో ఎక్కువ కృషి చేస్తున్నాడు కాని. ఆంధ్రసార స్వతంలోనూ మంచి కృషి చేశాడు. 'ఆంధ్రవీరులూ, దేశోద్ధారకులూ' అనే గ్రంథాలు వ్రాశాడు. శిల్పి కాకపోయినా శిల్ప తత్వాన్ని పరిశీలించగల సామర్థ్యం శర్మ కున్నది. శర్మ వెలయించిన 'అమరావతీస్తూపం' మొదలయిన రచనలు దానికి నిదర్శనాలు. ఆంధ్రునికీ, ఆంధ్రదేశానికీ అభ్యుదయాన్నీ, గౌరవాన్నీ తెచ్చే అన్ని విషయాల్లోనూ బాగా చేయి కలిపి తోలిపట్టున నిలిచినాడు. మా శర్మకు ఆంధ్రుల ఉన్నతికి ఉపకరించే ఏ సంస్కారమయినా సరే మిక్కిలి ప్రియము. కాబట్టే అన్నిట్లోను మార్గదర్శకుడుగుటకు కావలసిన సామ ర్థ్యాన్ని సంపాదించుకోవడానికి ఎడతెగని కృషి చేస్తూ ఉంటాడు.

వరుడు దేశాఖవాడయినా సరే బ్రాహ్మడయితే చాలు. వయస్సు మాత్రం యిరవై రెండేళ్లకు పైనీ, యిరవై ఆరేళ్లకు లోపునా వుండాలి.

వరుడు రెండో పెళ్లివాడయినా యిబ్బంది లేదు. అయితే: అలాంటి సందర్భంలో సంతానవంతుడుగా మాత్రం వుండకూడదు.

వరుడికి ఆస్తి వుంటే విశేషం లేదు. లేకపోతే విచారమున్నూ లేదు. ఉండడమే వస్తే వున్నదంతా ఆన వారికి యిచ్చివేస్తేసి కట్టుగుడ్డలతో యిల్లరికం రావడానికి తయారుగా వుండాలి.

వరుడికి తగినంత చదువూ, చదువుకంటే జ్ఞానమూ, జ్ఞానంకంటే ప్రజ్ఞ అవసరం. అప్పైన చక్కదనం కూడా చాలా అవసరమే.

వరుడికి కట్నంగాని, జమీన్‌దారీమీదా, కతిమ్మా ఆస్తిమీదా వాక్కులు గాని యెంతమాత్రమూ యివ్వబడవు; కాని తమ అల్లుడిగారి సొంత సాదర్ల కోసం, శ్రీరాజాబహద్దరువారు, ప్రతినెలా కొంత సొమ్ము దయ చేయిస్తూ వుంటారు. అయితే: ఆమొత్తం నిర్ణయించే వారు మాత్రం శ్రీనాగరత్నమ్మగారే.

మార్చి యిరవై రెండో తేదీ సాయంత్రం మిథున లగ్నంలో వివాహం జరుగుతుంది.

ఇష్ట మున్న యువకులు మార్చి వొకటో తేదీ వుదయం ౯-౧౦ గంటలమధ్య దేవిడీదగ్గిర హాజరు కావాలి. ఎనిమిదో తేదీ సాయంత్రం పదిగంటల దాకా కొల్లాయ పేట దివాణంలో వుండాలి.

ఆనాటు సాయంత్రం భోజనా లయినాక, సకలపరివారమూ, బంధువులూ, మిత్రులూ, అతిథులూ బలిసివున్న నిండు కొలువులో, శ్రీరాజాబహద్దరుగారు, వచ్చిన అభ్యర్థులలో నచ్చిన వొకరిని పిలిచి తమతో అర్ధాసనంమీద కూచో పెట్టుకోడం మూలంగా వరనిర్ణయం వెల్లడిచేస్తారు.

కతిమ్మా అభ్యర్థులకు రానూ పోనూ ఖర్చులిచ్చి ఆరాత్రి కేళ్లకే సెలవు లిచ్చేస్తారు.

వచ్చినవారిలో యెవరూ నచ్చకపోతే శ్రీనాగరత్నమ్మగారు వరనిర్ణయంలో మరొకపద్ధతి అవలంబించగలరు.

అభ్యర్థులకు దేవిడీలోకి వచ్చేదాకా స్వాగతాది సత్కారా లేమీ జరగవు. వెళ్లిపోయేటప్పుడు సాగ నంపులు కూడా దేవిడీదాకానే జరుగుతాయి.

వచ్చిన క్షణం మొదలు వెళ్లే క్షణందాకా అభ్యర్థులు దివాణం సొమ్ముతోనే అవసరాలు తీర్చుకోవాలి.

శ్రీరాజాబహద్దరువారిది గౌతమసగోత్రం.

రాజమంద్రి } ఇట్లు
౨౫—౨—౧౯౩౮ } దూర్వాసుల వెంకప్పయ్యనులు,
దివాన్.

తా॥ గ॥ కొల్లాయపేట దివాణం, రాజమండ్రిలో రైయిలురోడ్డున గోదావరిస్టేషనుకి మైలున్నరలో వుంది.

౨

ఆంధ్రపత్రిక ౨-౩-౩౮

కొల్లాయపేట రాజపుత్రి వివాహం

(మా ప్రత్యేక విలేఖకురాలు)

రాజమండ్రి, మార్చి ౧:—

ఉదయం తొమ్మిదిన్నర అయింది. తూర్పునుంచీ పడమటినుంచీ వచ్చే వుదయపు రైళ్లన్నీ వెళ్లిపోయాయి. కానయితే, అప్పటి కప్పుడే యెండ కొంచెం చుర్రు మంటూనే వుంది. అయినా, పక్కని జలపూర్ణమైన పెద్ద తటాకమూ, చుట్టూ పూలమొక్కలూ, తీగలూ, చెట్లూ వుండడంవల్లా, పందిలిమీద తొలీనాడే కొ... తాటాకులు వెయ్యబడ్డంవల్లా ఆప్రదేశం చల్లగానూ, రమణీయంగానూ కూడా వుంది.

దేవిడీకి యెదురుగా, యిరవై గజాలలో వున్న పందిట్లో వొకవేపున వొక కుషనుసీటూ, దానికి రెండు పక్కలా రెండు సామాన్యపు కుర్చీలూ, వెనక నాలు గైదు గజాలదూరంలో మూడు సోఫాలూ, వొక పేము కుర్చీ, యెదట రెండు సోఫాలూ, వాటిమధ్య వొ వెదురుకుర్చీ వెయ్యబడివున్నాయి. పందిటికీ రాజభవనం పోర్టికోకీ మధ్యవున్న గానుగచెట్టుక్రింద అయిదా బల్లలూ, వాటిమీద బంధుమిత్రులూ వున్నారు.

మొట్టమొదట వొక శాలువమాత్రం కప్పుకుని వున్న దివాన్జీవారు వచ్చి పందిరిమధ్య నుంచున్నారు. తరవాత

గోవిడీపక్కని వున్న అతిథుల బంగళాలోనుంచి అయిదురు యువకులను తీసుకువచ్చి, తాణేదారుగారు, ఇద్దరిద్దర్ని వొక్కొక్క సోఫామీదా, వొకణ్ణి యెదురుకుర్చీమీదా కూచోబెట్టారు.

ఇది జరిగిన వొక్క క్షణానికి పురోహితులవారు వేద మంత్రాలుచ్చరిస్తూ ముందు రాగా, శ్రీరాజావారు రూపొందిన బ్రహ్మతేజస్సులా ప్రకాశిస్తూ వచ్చి తమ సీటుమీద ఆసీనులయినారు. వారిని చూడడంతోటే అభ్యర్థులయిదుగురూ లేచినుంచున్నారు; కాని యెదురు కుర్చీలో కూచున్న అభ్యర్థి మాత్రమే నమస్కారం చేశాడు. శ్రీరాజాబహద్దరువారి వెనక రాణీసాహేబా వారు దయచేసి వెనకవరసలోవున్న కుర్చీలో ఆసీనులయినారు. వారి వెనక, వరసగా నలుగురు యువతులూ, వారివెనక వొక దొరసానీ వచ్చి, అందరూ మూడు సోఫాలమీదా కూచున్నారు.

అప్పుడు దివాన్‌జీవారు అభ్యర్థులను చూసి "మీ వొక్కొక్కరే మీ విషయం చెప్పండి" అనగా మొదటి అభ్యర్థి యిలా చెప్పాడు.

"మాది కాకినాడ. మాయింటిపేరు మద్దూరివారు. మేము నలుగురం అన్నదమ్ములం. నేను మూడోవాణ్ణి. నాకింకా వివాహం కాలేదు. వయస్సు ఇరవైనాలుగేళ్లు. బి. ఏ. ఆనర్సు చివరి సంవత్సరం మద్రాసులో చదువుతున్నాను. మానాయనగారు సబ్‌జడ్జీ పని చేసి పెన్షను పుచ్చుకుని రెండేళ్లకిందట కాలంచేశారు. నా పేరు జగన్మోహన్"

ఇతను నల్లగా, పొట్టిగా, బొద్దుగా వున్నాడు. ఫ్రెంచి కట్టింగుమీసాలు. క్రాపు యెగదువ్వాడు. సూటు తొడిగాడు. కాని వంట్లోము వొదులుజంగాళంగా వుంది. వొకచేత టెన్నిస్‌బేటూ, వొకచేత హిందూపత్రికా వున్నాయి. చూపులు వెనకవరసలో వున్న యువతుల మీదనే వాలుతూ యేమిటో వెదుకుతున్నట్టున్నాయి.

రెండో అభ్యర్థి యిలా చెప్పాడు.

"మాది విశాఖపట్నం. మాయింటిపేరు కొత్తావారు. నాకు అన్నదమ్ములూ, అక్కచెల్లెళ్లూ లేరు. మానాయనగారు కలెక్టరు కచేరీలో వొక పెద్దగుమాస్తాగా వున్నారు. నావయస్సు ఇరవైఅయిదేళ్లు. ఇద్దరు భార్యలు పోయినారు. నేను బి. ఏ. బి. ఈడీ పరీక్షలలో నెగ్గి, ప్రస్తుతం మిషన్‌స్కూల్లో ఆక్టింగు చేస్తున్నాను. నాపేరు అప్పడు పంతులు"

ఇతను బక్కపలాచగా, పొడుగ్గా, నల్లగా వున్నాడు. మీసాలున్నాయి. క్రాపింగుమీద టర్కీటోపీ. కాళ్లకి ఆకుచెప్పులు. కాగితాలు చేస్తాడు కాబోలు పళ్లు గారకట్టి వున్నాయి. చూపులు తిరుగుడు దొరసానివేపుకీ, పురోహితునిమీదకీ సాగుతున్నాయి. రెండు కాళ్లూ వూగిస లాడిస్తూ సోఫాలో చేరబడికూచుని వున్నాడు.

యెదురుకుర్చీలో కూచున్న మూడో అభ్యర్థి యిలా చెప్పాడు.

"మాది రామచంద్రపురం. మాయింటిపేరు హోతావారు. మానాయనగారు హైస్కూల్లో టీచరుగా వుంటూ రెండేళ్లకిందట చనిపోయారు. నాకు ఇద్దరు చెల్లెళ్లున్నారు. కాపరాలు చేసుకుంటున్నారు. స్కూలు ఫైనలుతో నాచదువు పూర్తి అయింది. ఆరుమాసాలు నౌకరీకోసం ప్రయత్నించి విఫలుణ్ణయి, మరో ఆరుమాసాలు బస్సు డ్రైవరుగావుండి నూటయాభై రూపాయలు సంపాదించుకొని, యీడాదినించి రాజమహేంద్రవరంలోనే సోడాషాపూ, కిల్లీదుకాణమూ పెట్టుకుని పొట్ట పోసుకుంటున్నాను. పెళ్లిప్రయత్నంలో వుంటూ తమ ప్రకటన చూశాను. మూడు మాసాలకిందట మోటారు సైకిలు రైడింగులో నాలుగువందల రూపాయలూ, మరో వారంరోజులకి యీశిపందెంలో నూరు రూపాయలూ గెల్చాను. వయస్సు ఇరవై రెండు దాటింది. పేరు రాజగోలశాస్త్రి. ప్రస్తుతం విద్వాన్‌ఫైనలుకి తయారవుతున్నాను"

ఈమాటలు ఇతను నుంచుని చెప్పాడు. శరీరం దబ్బపండువన్నె. పొడుగూ కాకుండా, పొట్టీ కాకుండా, కొంచెం పుష్టిగా, చాలా చురుకైన చూపులతో—ఆకర్షించే రూపం. పంచె కట్టి, షర్టుమాత్రం తొడుక్కుని పైని కండువా కప్పుకుని వున్నాడు. చూపులు శ్రీరాజా

బహద్దరువారిమీద మాత్రమే నిలిచివున్నాయి. ఇతని వృత్తాంతం విని పురోహితుడు వులిక్కిపడ్డాడు. దివాన్‌జీ వారు ప్రభువుకేసి చూశారు. తక్కిన అభ్యర్థులు నలుగురూ వెటకారంగా చిరునవ్వు నవ్వారు. గానుగచెట్టు కింద హేవో గుసగుసలు బయలుదేరాయి. ఠాణేదారు మొగం పక్కకి తిప్పుకుని చెయ్యి అడ్డం పెట్టుకున్నాడు. శ్రీరాణీసాహేబావారి కనుబొమ్మలు ముడిపడ్డాయి. యువతులు గతుక్కుమన్నారు.

రెండోసోఫాలో మొదట కూచున్న నాలుగో అభ్యర్థి యిలా చెప్పాడు.

"మాది బందరు. ఇంటిపేరు ప్రవావారు. మానాయనగారు ప్లీడరుగుమాస్తాగా వుంటూ కాలంచేశారు. నాకు సోదరసోదరీమణు లెవ్వరూ లేరు. మాతల్లిగారు వ్యక్తి సత్యాగ్రహోద్యమంలో పనిచేసి ప్రస్తుతం శ్రీకృష్ణజన్మస్థానంలో వున్నారు. నా మొదటి భార్య శ్రీకృష్ణజన్మస్థానంలో ప్రసవించి వైద్యసాహాయ్యం తక్కువ కావడంవల్ల పిల్లతో కూడా కాలం చేసింది. ఫోర్తుఫారం చదువుతూ నేను నాన్‌కోఆపరేషన్‌లో పాఠశాలవిడిచిపెట్టాను. ప్రస్తుతం రాష్ట్రభాషాపరీక్షలో నెగ్గి హిందీప్రచారం చేస్తున్నాను. మహాత్మాగాంధీగారు నాతో తరుచు వుత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరుపుతూ వుంటారు. హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనానికి నేను దక్షిణభారతప్రతినిధిని. వయస్సు—మొన్ననే యిరవైఆరోయేడు పూర్తి అయింది. నా పేరు ప్రస్తుతం రామ్‌చంద్"

ఇతను ఎర్రగా, లావుగా, పొడుగ్గా వున్నాడు. మీసాలు లేవు. కళ్లకి జోడూ, నెత్తిమీద గుజరాతీటోపీ, కద్దరులాల్చీమీద వేస్టుకోటూ, చేతిలో వొక హిందీ మాసపత్రికా—వుత్తరదేశీయుడులా వుంటాడు. పక్క జేబులోనుంచి బీడీలకట్ట తొంగిచూస్తోంది. చూపులు దొరసానిమీద చాలా తీవ్రంగా ముసురుకుంటున్నాయి. తన సంగతి చెప్పేటప్పు డితను వుపన్యాసం చెబుతూ వున్నట్టు కొద్దిపాటి ఆవేశమూ, ఆత్మవిశ్వాసమూ కనపరిచాడు.

అయిదో అభ్యర్థి యిలా చెప్పాడు.

"మాది ఏలూరు. ఇంటిపేరు యనమండ్రవారు. మా నాయనగారు నాచిన్నతనంలోనే స్వర్గస్థులయినారు. నేను కవిని. దేశంలో నాతో పోల్చతగ్గ భావకవి మ లేరు. నేను రాసిన ఖండకావ్యాలు భారతం అంత గ్రంథ అవుతుంది. పద్యాలు చదవడానికి ప్రతీసభకీ నా ఆహ్వానాలు వస్తాయి. నాకు పదివన్నెండుగురు శిష్యులున్నారు. నాప్రణయలేఖలు చూసి టాగూరు గుండెలు బాదుకున్నాడు. నారచన లేకుండా తెనుగులో యెవరూ పత్రిక నడపలేరు. నోబుల్‌ప్రయిజుకోసం గ్రంథం వొకటి యింగ్లీషులో రాద్దామని వుంది. నాకు అన్నదమ్ములూ, అక్కచెల్లెళ్లూ వున్నారు; కాని వాళ్లకి సౌందర్యపిపాస లేకపోవడంవల్ల హోటల్లో భోజనం చేస్తూ నేను ప్రత్యేకంగా వొక రూములో వుంటున్నాను. నాపేరు ప్రస్తుతం నవీనచంద్ర. నాగ్రంథం వొకటి మధుశాలాటువులు అనే పేరితో మొన్ననే ప్రకటించబడింది. అది భావకవితా సికి అంకితం అయింది. దాన్ని స్కూలుఫైనలుకి పాఠ్యగ్రంథంగా పెట్టించవలసిందని నాశిష్యులందరూ వచ్చే నెలలో వైస్‌ఛాన్సలర్‌గారిదగ్గిరికి డిప్యుటేషను వెళ్లబోతున్నారు. వైస్‌ఛాన్సలరుగారు ఆమోదించారంటే డైరక్టర్ ఆఫ్ పబ్లిక్ ఇన్‌స్ట్రక్షను అంగీకరించి అలా చేసితీరతాడు"

ఇతను పొడుగ్గా, సన్నంగా, నల్లగా వున్నాడు. జాలక్రాపు. కళ్లకి జోడు. పట్టులాల్చీ. కాళ్లకి బర స్లిప్పర్లు. చేతిలో వుబికివున్న వొక ఫైలుంది. ఎప్పుడూ చిరునవ్వుతో వుండడానికి ప్రయత్నిస్తూవుంటాడు. చూపులతోనే గాని ఎవరినీ కళ్లువిప్పి బాగా చూడ సిజర్సుసిగరెట్టుపెట్టె జేబులో వుంది. దివాన్‌జీ ప్రశ్నకి యితను "చిన్నతనంలో అయింది పెళ్లి. ఆపి నేను ప్రేమించడం లేదు. దానికీ నాకూ సంబంధం లే కోర్టు ఎక్కి మనోవర్తి ఏర్పాటు చేశాను" అని బ చెప్పాడు.

ఠాణేదారుగారు ఈ వాఙ్మూలాలన్నీ రాసు రాజాబహద్దరువారి చేతికిచ్చారు. అవి పుచ్చు వారు, వొక చీటీ ఠాణేదారుగారికీ, వొక క

...వాన్‌జీవారికీ దయచేశారు. దివాన్‌జీవారు కవరు విప్పి ...ందులో వున్న నూరేసి రూపాయలనోట్లు అయిదు ...సి, వొక్కొక్కటి వొక్కొక్క అభ్యర్థి కిచ్చి, "ఇవి ...ారిక్కడ వున్న వారం రోజులూ స్వేచ్ఛగా ఖర్చు ...ట్టుకోవచ్చు. చాలకపోతే యింకా కావలసినంతా యిస్తాము. సొమ్మేమీ మీరు ముదరా యివ్వనక్కర లేదు; కాని యెనిమిదో తేదీ సాయంత్రం నాలుగుగంట ...కు సరియైన జమాఖర్చుమాత్రం యివ్వాలి" అని ...ప్పారు.

ఇంతలో తాణేదారుగారు, రాజాబహద్దరువా రిచ్చిన ...టీకి అయిదుప్రతులు తయారుచేసి, దివాన్‌జీవారి యింగితం కనిపెట్టి అభ్యర్థుల కయిదుగురికీ యిచ్చారు. వాటిలో వున్న విషయం యిదీ.

"జమీన్‌దార్లు శ్రద్ధ చెయ్యవలసిన విషయం యేమిటి?"

తరవాత శ్రీరాణీసాహేబావారు అంతఃపురంలోకీ, దొరసానీ, యువతులూ టెన్నిస్‌కోర్టుకి చేరివున్న ...బ్బుభవనంలోకీ దయచేశారు. శ్రీరాజాబహద్దరువారు ...వాన్‌జీవారితో యేదో మాట్లాడుతూ తటాకాన్ని ...గవేసుకుని కచ్చేరీలోకి వేంచేశారు. పురోహితుల ...రు గానుగచెట్టకిందికి వెళ్లి బంధుమిత్రవర్గంలో ...శ్రోత్రులకు అంకురార్పణ చేశారు.

తరవాత, తాణేదారుగారు, అభ్యర్థులను పిలుచుకుని ...థుల బంగళాకు దారితీశారు. వదిబారలు వెళ్లాక, ...కవి, "అయ్యా! ఆయువతులలో రాజపుత్రిక యెవ ...రు?" అని అడగ్గా, తాణేదారుగారు, "మీరు ఆప్రశ్న ...కూడదు. వారిలో వొకామె మాత్రం రాజపుత్రి. ... నలుగురూ వొక్క శిక్షణలో పెరిగారు. పైగా ...రూ రూపవతులు. ఈవారంరోజులలోనూ వారి ...రుచులు కావలసినంతవరకూ మీకు తెలుస్తాయి. ... అభిరుచులు వారికి తెలుస్తాయి. ఇందుకోసమే ...న్ని వేశం యేర్పరచబడ్డది. వారిలో రాజపుత్రి ...వరైనా ఆమె మిమ్ము అంగీకరించేయెడల ఆమెని ...వాం చేసుకోడానికి మీరు సిద్ధపడి వుండాలి. అలా ...కరించలేనివారికి ఇక్కడ తావు లేదు" అని కచ్చి...

...తంగా సెలవిచ్చారు. దీనిమీద తతిమ్మావా రెవరూ ఏమీ ఆలోచనలో వడ్డట్టు లేదు; కాని భావకవి మాత్రం కొంచెం అసంతృప్తి పొందినట్టుంది.

వారి సక్కడ దిగబెట్టి తాణేదారుగారు వెడుతూ వెడుతూ "వదకొం దయేదాకా యువతులు క్లబ్బులో వార్తాపత్రికలు చదువుకుంటారు. శ్రీరాజాబహద్దరు వారు, కచేరీలో, గుమాస్తాలు నిన్న చేసిన పని తనిఖీ చేస్తారు. వదకొండుం బావుకి భోజనశాలలో గంట కొడ తారు. వెంటనే అందరూ అక్కడ చేరుకుంటారు. నేను వచ్చి మిమ్మల్ని తీసుకువెడతాను సిద్ధంగా వుండండి" అని సెలవిచ్చారు.

౩

మధ్యాహ్నం భోజనాల దగ్గిర కాకినాడ, విశాఖ పట్నం అభ్యర్థులు తమ విస్తళ్లూ పరిసరాలూ పశువుల కొట్టాలుగా తయారుచేశారు. వారు తిన్నదానికంటే పారేసిం దెక్కువ. పైగా వొకరు లొట్టలు వేసీ, వొకరు ధ్వనిచేసీ అందరికీ ఏరొకు పుట్టించారు. రాజమండ్రీ అభ్యర్థి తన కక్కరలేనిది వడ్డించనివ్వలేదు. వేయించు కున్నది దిగబెట్టలేదు. సామాన్యమైన పట్టుపంచె కట్టు కురావడం తప్ప అతను మరేమీ అసభ్యంగా ప్రవర్తిం చలేదు. బందరు అభ్యర్థి వరి అన్నం తినడం చాలా అసందర్భమనీ, హిందూస్థానీలను చూసి నేర్చుకుని గోధుమరొట్టెలు పుచ్చుకోవాలనీ, గోధుమరొట్టెలు తినడంవల్లనే వారు మనకంటే నాగరికులుగా వున్నా రనీ, వారి భాష హిందూదేశానికి జాతీయ—మాతృ భాషగా వుండడానికి అర్హమైన దయిందనీ, భోజనాల దగ్గిర హిందీ మాట్లాడుకుంటే ముక్తి కూడా వస్తుం దనీ, వాల్మీకీ, శ్రీరాముడూ, శ్రీకృష్ణుడూ హిందీలోనే మాట్లాడా రనీ, మతాన్ని పట్టి కూడా మనం హిందీ తప్పకుండా నేర్చుకోవాలనీ చిన్న వుపన్యాసం చేశాడు. భావకవి మెతుకులు చేతితో తాకీతాకకుండా, పెదవులు కదిపీకదవకుండా విస్తరంతా కోళ్లు కెక్కరించినట్టు కెక్క రిస్తూ నగంనగం తిని లేచాడు.

భోజనానంతరం తాసేదారుగారు తాంబూలాలు తీసుకురాగా కాకినాడ విశాఖపట్నం అభ్యర్థులు "బనలోకి తీసుకురండి" అంటూ చక్కాపోయారు. హిందీప్రచారకుడు "మనలో మనమాట. బరంపురం మసాళా యేమేనా వుందా లేదా" అని అడిగి, తాసేదారుగారు ముక్కుమీద వేలుపెట్టుకోగా చిన్న తాంబూలం చేత్తో పుచ్చుకుని వెళ్లిపోయాడు. భావకవి వొక్క యేలకివండు మాత్రం తీసుకున్నాడు. కిళ్లీలదుకాణదారు మాత్రం సావకాశంగా తాంబూలం వేసుకుని, తన వృత్తిని గురించిన తాసేదారుగారి సందేహాలు కొన్ని తీర్చి చక్కా వెళ్లాడు.

మూడున్నరకి ఫలహారాలు. కాకినాడ అభ్యర్థి కాఫీ పుచ్చుకుంటూ కోపా, మార్బిలు రేబిలుమీద విడిచిపెట్టి ముక్కాచెక్కా చేసేశాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థి పకోడీలలో వున్న పచ్చిమిరపకాయ ముక్కలు బల్లకిందికి తుబుకూ తుబుకూ వుమ్మేసి, కాఫీలో సగం బల్లమీద వొంపేశాడు. దుకాణదారు ఫలహారం నిమిషంలో పూర్తిచేసేశాడు. హిందీప్రచారకుడు "ఫలహారంలో నేగా చపాతీలు లేకపోవడం యేమీ బాగా లేదండీ" అంటూ, వులుకూ వులుకూ చూస్తూ, తీపి పుచ్చుకుని కాఫీ ఆస్వాదించి వెళ్లిపోయాడు. భావకవి, తీపి అయిన తరవాత వొక పకోడీ, కాస్త కాఫీ, మళ్లీ పకోడీ, మళ్లీ కాఫీ—ఇలాగ సగంసగం పుచ్చుకున్నాడు.

అయిదయింది. యువతులు నలుగురూ టెన్నిస్ ప్రారంభించారు. దొరసాని పక్కని కూచుని సలహాలు చెబుతోంది. భావకవి కలమూ నోటుబుక్కూ పుచ్చుకుని యువతులు తనకి కనబడేటట్టు కొంచెం దూరంగా వొక పూవుటీరంలో కూచున్నాడు. హిందీప్రచారకుడు దొరసానికేసి వొక్కమాటు తీవ్రంగా చూసి (వళ్లు కూడా కొంచెం కొరికా డనే నానమ్మకం) తటాకతీరానికి వెళ్లిపోయాడు. కాకినాడ అభ్యర్థి టెన్నిస్‌బాటు పుచ్చుకుని కోర్టుకి సమీపంగా వొక పక్కని కూచుని, బంతి తనవేపుకి వచ్చిన రెండుమూడు మాట్లూ పరిచారికలు పరిగెత్తుకుని వస్తూ వుండినా తానే కోర్టులోకి గిరవాటువేశాడు.' తరవాత వొక పరిచారిక వచ్చి "యిది స్త్రీలు ఆడుకొంటూవున్న చోటు. అవతలికి వెళ్లండి' అని చెప్పగా, ఏమీ సమాధానం చెప్పలేక బాటుతో టేబిలువేపుకి షికారు వెళ్లిపోయాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థి గాఢనిద్రలోవున్నాడు. దుకాణదారు తన గదిలో యేదో పుస్తకం చూసుకుంటూ కూచున్నాడు.

రాత్రి భోజనాల వేళ అభ్యర్థుల కందరికీ వసారాలో వడ్డించారు. యువతులు నలుగురూ శ్రీరాజాబహద్దరు వారి యెదట కూచున్నారు.

౪

ఆంధ్రపత్రిక, మార్చి ౩:-

రాజమండ్రి, మార్చి ౨:-

ఉదయం ఆరున్నర అయింది. శ్రీరాజాబహద్దరు వారు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానా లన్నీ ముగించుకుని దివాన్‌జీవారితో మాట్లాడుతూ మేడమీద వసారాలో కూచున్నారు. దుకాణదారు యీతలాడుతూ తటాకంలో స్నానం చేస్తున్నాడు. కాకినాడ అభ్యర్థి తనకి వేన్నీళ్లు కావా లని తాసేదారుగారికి కబురుచేశాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థీ, భావకవీ యింకాట్లో మేలుకొనేటట్టు లేదు. హిందీప్రచారకుడు "నేను సబ్బులు బహిష్కరించాను. సున్నిపిండి పంపించండి" అని లోపలికి కబురు చేసి, పరిచారిక పచ్చని సున్నిపిండి తెచ్చి యివ్వగా తెల్లపోతూ తటాకతీరాన కూచుని వున్నాడు.

౭ గంటలకు వంటలక్క టిఫిన్ తీసుకురాగా దుకాణదారు గప్‌చిప్‌గా పుచ్చుకున్నాడు. కాకినాడ అభ్యర్థి "స్నానం తరవాత చేస్తాలెండి" అని తాసుకూడా వద్దాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థి పక్కమీదా లేడు, గాళాలోనూ లేడు. భావకవి "ఇడ్లీ యింత దళసరిగా వుందేం? సాంబారు చెయ్యడం చేతకాదూ? వుప్మాలో బంగాళాదుంప కూర లేకపోతే యేం బాగుంటుంది?" అని విమర్శిస్తూ వంటలక్కని విసిగించి చివరికి "ఏదో—ఆకలి చావాలి కదా!" అంటూ సగంసగం పుచ్చుకు

న్నాడు. హిందీ ప్రచారకుడు మూడు కప్పులు కాఫీ గాత్రం పుచ్చుకున్నాడు.

భోజనాలవేళ: అభ్యర్థులను అతిథులలో కూచో బ్బారు. కాకినాడ అభ్యర్థి 'ఇంగ్లీషులో యేదో గొణు క్కుంటూ భోంచేశాడు. భావకవి నిన్నటికంటేనూ తక్కువ తిని భోజనాలు సగంసగంలో వుండగా లేచిపో యాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థికి ధ్యాస యెక్కువయింది. హిందీప్రచారకుడు పులుసూ, చారూ తాకలేదు. పెరుగు బదులు పాలు తెప్పించుకుని పోయించుకున్నాడు. దుకాణ దారు సావకాశంగా భోజనం చేసి అందరితోటీ సమా నంగా లేచాడు.

తాంబూలాల విషయం నిన్నటిలాగే జరిగింది. ఎవ రినీ బసలోకి పంపలేదు.

మధ్యాహ్నం మూడుగంటలకు దుకాణదారు పడు కుని ఏదో ఆలోచించుకుంటున్నాడు. తక్కిన నలుగురూ నిద్రలో వున్నారు. వంటలక్క దుకాణదారుకి టిఫన్ ఇచ్చి వెళ్ళిపోయింది. తక్కిన నలుగురూ నాలుగింటికి టిఫన్‌కోసం కబురు పంపి విఫలులై బజారుకి వెళ్లి పోయి రాత్రిభోజనాలకు గంట కొడుతూ వుండగా వచ్చారు. ఆరావడంలోనూ కాకినాడ అభ్యర్థీ, విశాఖ పట్నం అభ్యర్థీ మోటారు సైకిలుమీద వచ్చారు. హిందీప్రచారకుడు సైకిలుమీద వచ్చాడు. భావకవిని చూసి జట్కావాడు వెళ్లిపోయాడు. వారు నలుగురూ స్నానాలు చెయ్యకుండానే భోజనానికి వెళ్లారు. దుకాణ దారు స్నానం చేసే సిద్ధంగా వున్నాడు.

భోజనాలు—అభ్యర్థులను ఈపూట శ్రీ రాజాబహా దర్ వారి యెదట కూచోపెట్టారు. కాకినాడ అభ్యర్థిలో మార్పేమీ కనపడలేదు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థి చారూ పెరుగూ మాత్రమే పోసుకున్నాడు. హిందీప్రచారకుడు పెరుగుతో మాత్రమే తిన్నాడు. దుకాణదారు మామూ లుగా భోజనం చేశాడు.

భోజనాలు కాగానే కాకినాడ అభ్యర్థీ, విశాఖపట్నం అభ్యర్థీ మోటారుసైకిలుమీద సినీమాకి వెళ్ళి, పన్నెండు గంటలవేళ వచ్చి తలుపులు తియ్యకపోగా ట్రావెలర్సు బంగళాకు వెళ్లి పడుకున్నారు.

దొరసాని పియానో వాయిస్తుందని కబురురాగా హిందీప్రచారకుడు మొగంపక్కకి తిప్పుకుని పళ్ళుకొరికి పోయి పడుకున్నాడు. భావకవి యువతులెవరైనా పాడ తారా అని అడిగి, జవాబు రాకపోగా కవిత్వంలో కూచు న్నాడు. దుకాణదారుమాత్రం వెళ్ళి పాటపూర్తి అయ్యే దాకా కూచుని వచ్చాడు.

* * * *

ఆంధ్రపత్రిక. మార్చి ౪

రాజమండ్రి, మార్చి 3:—

ఉదయంయెనిమిదిన్నరఅయింది. శ్రీ రాజాబహద్దరు వారు పోర్టికోలో పడకకుర్చీ వేయించుకు కూచుని కాకినాడ అభ్యర్థికి కబురంపారు. సంభాషణలో అతను పెద్దలతో మాట్లాడ్డం యెరిగనట్టు కనపడ్డాడు. తరవాత విశాఖ పట్నం అభ్యర్థి వచ్చి ఎకుమదికుకుగా జవాబులు చెప్పాడు. భావకవి శ్రీరాజాబహద్దరువారి ప్రశ్నలు ఆపు చేయించి, యీరెండురోజుల్లోనూ తాను రాసిన పద్యా లు ఘూర్మన్నని చదివి వినిపించి వెళ్ళిపోయాడు. అప్ప టికి పదిన్నర అవడంవల్ల తక్కినవారికి కబుర్లు రాలేదు.

భోజనాలు—శ్రీరాజాబహద్దరువారి యెదట వొకర్నీ, అతిథులలో యిద్దర్నీ, బంధువులలో యిద్దర్నీ కూచో పెట్టారు. ఏమీ మార్పులు కనపడలేదు.

తాంబూలాలు యథాప్రకారమే.

కాకినాడ, విశాఖపట్నం అభ్యర్థులు చీట్లాటలో కూచున్నారు. భావకవి నిద్రాముద్రితుడయినాడు. దుకాణదారు వార్తాపత్రిక పుచ్చుకోగా హిందీప్రచార కుడు వచ్చి హిందీ అవసరమని వుపన్యాసం చేశాడు.

* * * *

ఆంధ్రపత్రిక మార్చి ౫:-

రాజమండ్రీ మార్చి ౪:—

ఉదయం ఏడున్నర—తనకి ప్రతీపూటా టెన్నిస్ ఆట అలవాటనీ, అది లేకపోతే తోచదనీ, ఎనిమిదో తేదీ సాయంత్రం దాకా కోర్టు తన స్వాధీనంలో వుంచ వలసిందనీ కోరుతూ కాకినాడ అభ్యర్థి చీటీ రాశాడు. విశాఖపట్నం అభ్యర్థి తనతో ఆడతాడనీ, తాను

సొంతబాటు తెచ్చుకున్నా ననీ, విశాఖపట్నం అభ్యర్థి అద్దెబాటు తెచ్చుకున్నా డనీ అత నందు వుదహరించాడు. దానిమీద, శ్రీరాజాబహద్దరువారు, రాజపుత్రి అభిప్రాయం తెలుసుకుని "వుదయం మెనిమిదిన్నర మొదలు సాయంత్రం నాలుగుగంటలవరకూ కోర్టు స్వాధీనంలో వుంచుకోవచ్చు"నని జవాబు దయ చేశారు. వారిద్దరూ అందుకే ఆనందించి, యువతులు పదకొండు గంటలదాకా క్లబ్బులో వుంటారు కనక తమ ఆట వారు తప్పకుండా చూస్తా రనీ, దానివల్ల లాభం కలగవచ్చు ననీ కూడబలుక్కున్నారు. ఇంకో విశేషం కూడానూ. రాజపుత్రి, తమలో యెవర్ని పెళ్లి చేసుకుంటే వారు, రెండోవారిని దివానుగా వేసుకునేటట్టు వారు ఏర్పాటు చేసుకున్నా రని చూచాయగా తెలియవచ్చింది.

ఇవాళ శ్రీరాజాబహద్దరువారి వద్దనుంచి ముందు దుకాణదారుకి కబురు వచ్చింది. ఒక గంట మాట్లాడి అతను వచ్చెయ్యగా హిందీప్రచారకుడు వెళ్లాడు. గాంధిగారి హిందీసందేశాన్ని గురించి మధ్యమధ్య అతను చాలా దృఢంగా మాట్లాడాడు.

మధ్యాహ్నపు భోజనాదికం మామూలుగానే జరిగిపోయింది.

సాయంత్రం అయిదున్నర గంటలవేళ దుకాణదారూ, హిందీప్రచారకుడూ తటాకంలో స్నానాలు చేస్తున్నారు. అప్పుడు యువతులూ, దొరసానీ, అలా వెడుతూ అక్కడికి వచ్చారు. చెరువులో ధ్వజస్తంభందగ్గర తెల్లతామరపువ్వులు నాలుగు చాలా పెద్దవివున్నాయి. యువతులలో ఒకామె యింగితం కనిపెట్టి దొరసాని "వాటిని తెచ్చి యివ్వగలరా!" అని అడగ్గా దుకాణదారు వెంటనే బయలుదేరాడు. హిందీప్రచారకుడు ఒక్కక్షణం కొరకొరచూసి వుత్తరక్షణంలో దుకాణదారు వెనకాల బయలుదేరాడు.

దుకాణదారు పువ్వులు అందుకుని, తీసి, వెనక్కి, బయలుదేరాడు. అప్పటికి హిందీప్రచారకుడు అతన్ని కలుసుకున్నాడు. "పువ్వులు తేవలసిం దని యువతులు నాకన్నా సెలవిచ్చారు; కనక రెండు పువ్వులు మీ... నాకివ్వాలి" అని అతను చెప్పగా దుకాణదారు బదులు చెప్పకుండా వొడ్డుకు యీదుకు రాసాగాడు. దాం... మండిపడి హిందీప్రచారకుడు రెండుబారలలో మీ... వచ్చి పువ్వులు వుళాక్కోబోగా దుకాణదారు చటుక్కు... మునిగి వొడ్డున తేలి హిందీప్రచారకు డక్కడ యిం... కనిపెట్టుకునే వుండగా పువ్వులు దొరసాని కిచ్చాడు.

ఈసన్నివేశం చూసి యువతులు చప్పట్లు చరిచారు.

తరవాత హిందీ ప్రచారకుడు వొడ్డుకి వచ్చి కొంచెం దురుసుగా మాట్లాడగా దుకాణాదారు పిడికిళ్లు బిగించి ఆవుద్ధృతం మాన్పించాడు.

౫

ఆంధ్రపత్రిక—మార్చి ౧౦.

రాజమండ్రి, మార్చి ౯:–

౫,౬,౭ తేదీలు విశేషాలేమీ లేవు. ఎనిమిదో తేదీ వుదయం, "యువతులు టెన్నిస్ ఆడేటప్పుడు చూడడానికి తనకి సెలవిప్పించ వలసిం" దని కాకినాడ అభ్యర్థి కోరగా రాజాబహద్దరువారు వీలుపడ దని జవాబు దయచేశారు.

భోజనాదికం మామూలే.

మధ్యాహ్నం నాలుగ్గంటలకు జమాఖర్చులూ, జవాబులూ దాఖలుచేసి అభ్యర్థులు ఫలితానికి ఎదురుచూస్తూ కూచున్నారు.

కాకినాడ అభ్యర్థి జమాఖర్చు.

జమ ౧౦౦–౦–౦.

ఖర్చు—మోటారుసైకిలు బాడగ	౨౩–౦–౦
పెట్రోలు	౯–౦–౦
మరమ్మత్తు	౫–౮–౦
సిగరెట్ డబ్బాలకు	౮–౦–౦
సినీమాలు	౩–౮–౦
చిల్లరలు—టిఫిన్ వగైరా	౨–౮–౦
ట్రావెలర్సు బంగాళాఅద్దె ౬ గంటలకు	౧–౦–౦
	౫౨–౮–౦

జవాబు—"జమీన్‌దార్లు రైతులను అదుపుఆజ్ఞలో వుంచుకోడానికి శ్రద్ధచెయ్యాలి"

విశాఖపట్నం అభ్యర్థి జమాఖర్చులు—

మ ౧౦౦-౦-౦.

ర్చు—మోటారుసైకిలు అద్దె (సగంవంతు) ౨౩-౦-౦
పెట్రోలు ౬-౦-౦
మరమ్మత్తులు ౬-౮-౦
టెన్నిస్‌బాటు అద్దె ౬-౦-౦
సిగరెట్‌డబ్బాలు ౫-౦-౦
సినీమాలు ౩-౮-౦
చిల్లరులు, టిఫిన్‌వగైరా ౬-౮-౦
ట్రావెలర్సు బంగళాఅద్దె ౬ గంటలకు ౧-౧-౦
౫౭-౮-౦

జవాబు—"జమీన్‌దార్లు జిల్లాబోర్డులు స్వాధీనపరుచుకోడానికి శ్రద్ధచెయ్యాలి"

దుకాణదారు జమాఖర్చులు—

మ ౧౦౦-౦-౦

ర్చు— ౦-౦-౦

జవాబు—"జమీన్‌దార్లు, డబ్బు ఖర్చుచెయ్యడంలో చాలా జాగ్రత్తగా వుండాలి. రైతులు శిస్తులు సరిగ్గా చెల్లించగలగడానికి జలాధారాలు వగైరాల మరమ్మత్తు విషయంలో చాలా శ్రద్ధగా వుండాలి"

హిందీప్రచారకుడి జమాఖర్చులు

౧౦౦-౦-౦

ర్చు—అమాంబాపతులూ ౨౩-౦-౦

తా॥ క॥ మామగారు అల్లుణ్ణి సాదరు వివరాలు అడుగుమని అడగడం ఉచితం కాదు.

జవాబు— "గాంధిమహాత్ముడు యుగపురుషుడు. ఆయన హిందూదేశానికి హిందీసందేశం యిచ్చారు. జమీన్‌దార్లు తమ రైతులకోసం పూనూరా హిందీ పాఠశాలలు నెలకొల్పి వారిని జాతీయ యోధులుగా తయారుచెయ్యాలి. హిందీప్రచారకులకు కాలేజీప్రొఫెసర్లతో సమానంగా జీతం యివ్వాలి"

భావకవి జమాఖర్చులు—

జమ ౧౦౦-౦-౦.

ఖర్చు— ౩౦-౮-౯

తా॥ క॥ దైనికసాదర్లు రాసిపెట్టుకోడం కవులకూ, రాజబంధువులకూ నామోషీ.

జవాబు—"పూర్వవాఙ్మయం అంతా వోట్టి తుక్కు. అందులో కథలు తప్ప కవిత్వం లేనేలేదు. ఇప్పటి జమీన్‌దార్లు భావకవులను పోషిస్తూ నవ్యసాహిత్యం తయారుచేయించాలి. ప్రతిమనిషీ ప్రణయముగ్ధుడయేటట్టు జమీన్‌దార్లు శ్రద్ధచెయ్యాలి. అప్పుడు గాని యీ విశాలవిశ్వమానవకోటికి ముక్తి లేదు."

౬

రాత్రి తొమ్మిదిన్నర అయింది.

సభామండపంలో శ్రీ రాజాబహద్దరు వారు సింహాసనం అలంకరించివున్నారు. శ్రీ రాణీసాహెబా వారు పక్కని వోక వున్నతాసనం అలంకరించి వున్నారు. ఆమెకు కుడిదిక్కున దొరసానీ, యువతులూ వరసగా కూచుని వున్నారు. శ్రీ రాజాబహద్దరువారి యెడమ వేపున బంధువులూ, మిత్రులూ, నగరంలోని పెద్దలు కొందరూ కూచున్నారు. దివాన్‌జీవారు సింహాసనానికి కిందుగా తమ కుర్చీలో వున్నారు. అభ్యర్థులు మొదటి బంతిలో వున్నారు. వారంతా చాలా ఆదుర్దాగా వున్నట్టు కనపడుతున్నారు. వారికి వోక పక్కగా తాణేదారుగా రున్నారు. పరిచారికలూ, నౌకర్లూ చాలా అడావడిగా తిరుగుతూ ఆపనీ యీపనీ చూస్తున్నారు.

అప్పుడు శ్రీ రాజాబహద్దరువారి సెలవు పొంది దివాన్‌జీవారిలా సెలవిచ్చారు.

"శ్రీ రాజాబహద్దరు వారు, తమ కొమార్తెగారే తమకు కుమారులని భావించివున్నారు. కడుపున పుట్టిన బిడ్డ వుండగా ఆమె కేమీ లేకుండా చేసి, దత్తత అనే పేరితో యెక్కణ్ణుంచో వోకణ్ణి తెచ్చి కట్టాలిక్షం— ముప్ఫయిలక్షల రూపాయల ఆస్తి ధారపొయ్యడం శ్రీ వారికి మంచిదిగా కనపడలేదు. ఇదంతా తమ కొమా

త్రగాయూ, ఆమె సంతానమూ అనుభవించాలని శ్రీవారి సంకల్పం. శ్రీరాణీసాహేబావారి వుద్దేశం కూడా యిదే.

అయితే శ్రీరాజపుత్రికి, అప్పటి పరిస్థితులను పట్టి ఎనిమిదో యేటనే వివాహం కావడమూ, అది నిష్ఫలం అయిపోవడమూ అందరూ యెరిగిన విషయాలే. వీరేశలింగం పంతులుగారి రచనలు చదవడంవల్లా, దానిమీద సొంతబుద్ధి వినియోగించడంవల్లా తరుణవితంతువులకు పునర్వివాహం చెయ్యడం చాలా అవసర మని శ్రీరాజాబహద్దరువారు పూర్తిగా నమ్మారు.

ఇది యిలా వుండగా: శ్రీరాజపుత్రిగారు వొక దొరసాని అదుపాజ్ఞల్లో వుండి విద్య నేర్వడంవల్ల ఆస్తినో, అందాన్నో మాత్రమే చూసి, స్త్రీ, పురుషుణ్ణి పెళ్లి చేసుకోగూడ దనీ, ఇప్పటి తెనుగు యువకు లనేకులు మేడిపళ్లు కాని పురుషశబ్దవాచ్యులు కారనీ—కనక, ప్రజ్ఞా, ప్రవర్తనా చూసి తమ ప్రేమకి పాత్రం కాదగిన వరుణ్ణి ఎన్నుకోవడం అవసర మనీ నిశ్చయించుకుని యిప్పుడమలుచెయ్యబడ్డ విధానం సూచించారు.

ఈవచ్చినవారిలో యెవరూ నచ్చకపోతే వారు మరో విధంగా ప్రయత్నం చెయ్యవలసిన అవసరం యేర్పడి వుండును; కాని అలాంటి వైషమ్యం యేమీ సంభవించలేదు. ఈవచ్చిన అయిదుగురిలోనూ ఆమెకు వొక యువకుడు నచ్చివున్నాడు. ఆయువకుణ్ణే, యిప్పుడు, శ్రీరాజాబహద్దరువారు, తమ అర్థాసనం దయచేసి తమ కందరికీ చూపించతలచివున్నారు."

ఇది వినేటప్పటికి అభ్యర్థులకు యీప్రపంచధోరణి యేమీ వున్నట్టు లేదు. రాజపుత్రి ప్రీతీ, రాజదంపతుల వుద్దేశమూ కూడా బ్రహ్మభేద్యంగా వుండడంవల్ల బంధువులూ, మిత్రులూ, తక్కినవారూ పరిపరివిధాల ఆలోచనలుపోతున్నారు.

శ్రీరాజాబహద్దరువారి యింగితం కనిపెట్టి దివాన్‌జీవారు వొకమాటు కాలింగుబెల్లు మోగింపగా రాజబంధువులలో చేరిన యువతు లిద్దరు వెండిపళ్లేలలో వుంచుకుని పూలదండలు తెచ్చి సింహాసనానికి రెండువక్కలా నుంచున్నారు. ఒక నిమిషం ఆగి, దివాన్‌జీవారు, మరోమాటు గంట వాయించగా అలాంటి యువతులే మరియిద్దరు మంగళహారతులు పట్టుకువచ్చి అలాగే రెండువేపులా నుంచున్నారు.

అప్పుడు శ్రీరాజాబహద్దరువారు గంభీరంగా లేచి నుంచుని సభ అంతా వొక్కమాటు కలయచూసి "శ్రోత్రా రాజగోపాలశాస్త్రి" అని పిలిచారు. వెంటనే దుకాణదారు లేచినుంచుని మోడ్పుకేలితో రాజాజ్ఞకోసం యెదురుచూడసాగాడు.

యువతులలో వొకామె సిగ్గుతో యెుగం వంచుకోగా తక్కినవా రామెను మేలమాడారు. శ్రీరాణీసాహేబావారు అది చూసి చిరునవ్వు నవ్వారు.

అంతట శ్రీరాజాబహద్దరువారు అభ్యర్థులను సమీపించి, చెయ్యిపట్టుకు తీసుకువెళ్లి దుకాణదారుకి అర్థాసనం యిచ్చారు.

ఇది యిలా జరుగుతూ వుండగా తక్కిన అభ్యర్థులు మొదట బిక్కచచ్చి, తరవాత పౌరుషం తెచ్చుకుని, వెంటనే వెళ్లిపోడానికి లేచినుంచున్నారు; కాని యీలోపుగానే శ్రీరాణీసాహేబావారు తమ కొమార్తను సింహాసనం దగ్గిరికి తీసుకువచ్చి, శ్రీరాజాబహద్దరువారు లేచి పక్కకి వొసరిల్లగా సింహాసనంమీద దుకాణదారు పక్కన—కుడివేపున కూచోపెట్టడమూ, వధూవరులకు మొదటి వరసలో వున్న యువతులు పూలదండలు వెయ్యడమూ, రెండో వరసలో వున్న యువతులు మంగళహారతులిచ్చియ్యడమూ వెంటవెంటనేజరిగిపోయాయి.

అప్పటికి తక్కిన అభ్యర్థులు పూచల్లాగ బయటికి వెళ్లిపోయారు. వెంటనే సభలో వున్నవా రందరూ కరతాళధ్వనులు చేశారు. అవి తిరస్కృతు లయిన అభ్యర్థుల శిరస్సులమీద పిడుగుపాట్లుగానూ, వధూవరుల శిరస్సులమీద పూలవర్షంగానూ, రాజదంపతుల ఔచిత్యానికి ప్రశంసలుగానూ సమంగా అన్వయించాయి.

స్టేజిమీద వేషధారి

కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు

"(స)హజంగా నటించండి—కాని నటించవద్దు" అని ఒక (...)క ఫిలిండైరెక్టరుగారు అమెరికాలో ఇంగ్లీషుభాషలో అన్నా(ర)ట. యూరపులో మరో ఫిలిండైరెక్టరుగారు వారిభాషలో ఒక (స)లహాయిచ్చారట నటులకు. అసలవాటిని మనభాషలోకి తర్జుమా చే(స్తే) అదికూడా "సహజంగా నటించండి—కాని నటించవద్దు" అవుతుందిట. ఆడైరెక్టరుగార్లు ఒకరితో ఒకరు సంప్రతించుకుని అన్నమాటకాదిది. ఇద్దరూ అనుభవంమీదమాత్రం అన్నమాటే. అటువంటప్పుడామాటను ఈకాలానికి నటులనుభవం చేసుకో(ద)గ్గ సూత్రంగా ప్రపంచం ఆమోదించవచ్చును. మనకాలానికది (మ)ంచిసలహాకింద అనేకమంది ఆమోదించారుకూడాను. ఇక మన (దే)శానికి మాత్రం ఎందుకుమంచిది కాకూడదూ?

ఈసూత్రమే చాలాస్పష్టంగానూ, సులభంగా జ్ఞాపకం పెట్టుకో(ద)గినదిగానూ ఉంది కాని దీన్ని పూర్తిగా అర్థంచేసుకోటానికీ ఆచరణలో పెట్టటానికీ చాలా ప్రయత్నం అవసరం.

ఒకనటుడు ఒకప్రదర్శనంలో ఒకఘట్టంలో నవ్వవలసి వచ్చిం(ద)నుకుందాం. ఈప్రదర్శనం రిహార్సల్సు నేను కండక్టుచేస్తుంటే ఆఘట్టం వచ్చినప్పుడా నటుణ్ణి "సహజంగా నవ్వు—కాని నవ్వు నటించవద్దు" అంటాను. అప్పుడు నటుడేంచెయ్యాలి? నవ్వునటిం(చ)కుండా ఎట్లా? సహజంగా నవ్వటంమాత్రం ఎట్లా? ఆసమయానికి దైవానుగ్రహంవల్ల కడుపు చెక్కలయ్యే నవ్వు వస్తుందా ఏమిటి? రాదు. ఇది చిక్కుగానే కనిపిస్తుంది, కాని నిజంగా ఇందులో చిక్కేమీలేదు. నాకుకావలసిందల్లా నటుడు నవ్వుతెచ్చుకుంటున్నట్టు కనపడకుండా సహజంగా నవ్వినట్టు కనపడటమే. చూచేవాడికి ఏమాత్రమూ పట్టివ్వకూడదు. ప్రేక్షకుడిలో విమర్శనాబుద్ధి పుట్టనిచ్చాడో, ఆనాటకంపాడే. నటుడు ప్రదర్శించే ఉద్రేకాలకు అతీతులైన ఆజాతి వేరేఉంటుంది. వాళ్ళు ముందుకుర్చీల్లో కూచుని ఎక్కడా "ఓహో!" "భేష్!" అనకుండా కలాలు చేత(పట్టు)కుని సశల్యపరీక్ష చేస్తుంటారు. ప్రేక్షకుడికి వాళ్ళవసుక ర(క)మనేబుద్ధి పుట్టనివ్వకూడదు స్టేజిమీది నటుడు. నాటకం నాటకమైతే అవునేమో కాని బూటకంగా కనపడకుండా ఉన్నం(త వర)కూ దానివిధి అదినెరవేరుస్తున్నట్టే.

ఉద్రేకాలను సహజంగా ప్రదర్శించటమే కదా, అదెంతపని (...)కారాదు. ఎందుకంటే, సహజంగా నవ్వటమంటూ ఒకటిలేదు. (...)వచ్చి నవ్వేవాళ్ళే కొందరు ఏడిచినట్టునవ్వుతారు. కొందరు (సహ)జంగా ఏడుస్తుంటే చూసేవాళ్లకు నవ్వురావటమూ కద్దు. కాని (ఎ)న్నిరకాలు ఏడిచినా నవ్వినా నవ్వు ఇట్లా ఉంటే సహజంగా (ఉం)టుందీ, ఏడుపిట్లాఉంటే సహజంగా ఉంటుందీ అని ఊహించే (...)ం కళ చాలమందిలో ఉంది. దాన్ని ప్రదర్శించగల కళ (నటు)డిలో ఉంటుందని! ఆనటుడు కొన్ని కృత్రిమోపాయాలవల్ల (సహ)జమైన ఉద్రేకాన్ని ప్రకటించ గలుగుతాడు.

(కృ)త్రిమోపాయాలవల్ల ప్రకటించేది సహజమెట్లా అవుతుందని (అను)మానం రావచ్చు. మనిషి జీవితమే కృత్రిమం అయిపోయింది. (...)చక్కగా మేళవించి "అయ్యో, నాయనా! ఇక నప్పుం(...)నవంట్రో!" అని ఏడిచే ఏడుపు సహజముయినదని ఎవరూ (...)దు. కాని ఆమనిషికది సహజమే అయిపోయింది. నవ్వుల్నూ ఉద్రేకాలనూ వాటిప్రకృతిని సహజమైనవాటినిగా మనం పరిగణించటానికి వప్పుకుంటున్నాం. కాని అదీఅనుమానించవలసిన సంగతే. అదంతా ఎట్లాఉన్నా కల్తీలేని సహజమైన ఉద్రేకం ఎట్లాఉంటుందనే సమస్యకూడా మనకురాదు. ఎందుకంటే నటుడి చేత ప్రకటించబడే ఉద్రేకం పాత్రకు సహజంగా ఉండటమే మనకు కావలసింది.

అట్లాఅయితే జీవితంలో అనేకమంది అసహజంగా ఉద్రేకాలను ప్రకటించినట్టే ఆపాత్రకూడా ప్రకటిస్తున్నట్టు భావించి నటుణ్ణి చాతయినట్టు నటించనివ్వరాదా అని అడగవచ్చును. దానికి సమాధానమేమిటంటే? అటువంటి పాత్రల ఉద్రేకాలతో ప్రేక్షకుడికి పనిలేదు. ఎవడు ఆగ్రహిస్తే తనకు నవ్వువస్తుందో వాణ్ణి స్టేజిమీద చూడటానికి ప్రేక్షకుడు అంగీకరించడు. అటువంటి పాత్ర డ్రామెటిక్ పర్పస్‌కు విరుద్ధంగా ఉంటుంది.

ఒక్కొక్క నటుడి మొహాన వివిధరసాలూ ఉపరసాలూ సులభంగా ఒప్పుతై. మరికొందరికి అద్దం ముందుచూసుకుని ఎడతెగని ప్రాక్టీసు చెయ్యటం తప్పనిసరి.

నటులలో నేడు చాలా గౌరవస్థానం పొందిన శ్రీ బెల్లావు నాగరాజారావుగారు "రంగభూమి"లో కొన్ని కృత్రిమోపాయాలు సూచించారు. వివిధములైన రసాలను ప్రకటించటానికి. ఆసూచనల ఉపయోగాన్ని నేనుసంశయిస్తున్నాను. ఏచారిత్రాత్మక ప్రదర్శనమోజరిగి, అందులో ప్రతిపాత్రా క్రోధరసం చూపవలసి వచ్చి, ఒకరివెంట ఒకరు నటులు కనిబొమలు ముడిచి నోరుకొద్దిగా తెరిచి కిందిపెదవి కొద్దిగా లోపలికి లాగటం మొదలుపెడితే ఒకరి తరవాత ఒకరు నటులు మధ్యమావతిరాగం పాడుకొచ్చినట్టుంటుంది. నాగరాజారావుగారు నాట్యకళను నాట్యశాస్త్రం చెయ్యాలని ప్రయత్నిస్తున్నట్టు తోస్తుంది. నాలోకళ అనేదేఉండి అద్దంముందు కూచుంటే నామొహానికి ఈరసం ఒప్పుతుంది ఈరసం ఒప్పదని కనుక్కోలేనా? ముక్కుపుటా లెగరవెయ్యకుండా కోపం చూపించగల నని నేను "తెలిసి" తృప్తిపడ్డ తరవాతనాకు ముక్కుపుటాలతో ఏంపని? క్రోధం ఒప్పనిమొహానికి ఆకాస్తపనీ చెయ్యగానే పని జరిగిపోవచ్చునేమో! పవరు తక్కువ టెలెస్కోపులోనించి చూస్తే ఒకటిగా కనపడే గోళం ఎక్కువ పవరుదాంతో చూడగానే రెండుగాకనబడ్డట్టు, దూరాన్నుంచి ఒకగీతల్లే కనపడ్డదిదగ్గిరికి అనుకొనుకుని ఉన్న రెండుగీతలల్లే కనపడ్డట్టు, ప్రేక్షకుడి దృష్టి కన్న నటుడి దృష్టి సూక్ష్మంగా చూడగలిగినప్పుడు, నటుడు తన భావప్రకటన సహజంగా ఉన్నదని తోచినప్పుడు ప్రేక్షకుడింకో విధంగా భావించటానికి వీల్లేదు.

ఇక నటుడు తీసుకున్న పాత్రయొక్క ప్రకృతి (అప్రకృతిని అస్పష్టంగాగాని అసంపూర్ణంగాగాని సూచించటం నాటకరచయితయొక్క లోపమై ఉంటుంది) సహజంగా నటుడు భావప్రకటన చేస్తున్నాడో లేదో విమర్శకుడు నిర్ణయిస్తాడు. అందుచేతనే అతను నటుడు ప్రకటిస్తున్న ఉద్రేకప్రవాహంలోపడి కొట్టుకుని పోడు. ప్రవాహంలోపడి కొట్టుకుపొయ్యే కొలతబద్దతో లోతు కొలవటం అసంభవంకాదూ?

తెలుగుదేశంలో రాఘవాచార్యులుగారి భావప్రకటనలోపడి కొట్టుకుపోని కొలతబద్ద లేకపోయిందిగదా అని ఆశ్చర్యపడతాను. ఆచార్యులుగారి "రామదాసు" నేను చూసి చాలారోజులయింది.

ఈమధ్యవారా పాత్రను స్టేజిమీద ఎట్లాపోషిస్తున్నారో తెలీదు. కాని నాచిన్నతనంలో వారు "జైలుసీనులో" రకరకాల భావాలను మొహానచెప్పిస్తుంటే మరికాసేపైపొయ్యేది నాబుద్ధి. వారు ఆ కాలనే తాలు. మరింతపెద్దవిషయేమి, తలుచుకుంటి "ఇదినా కబీరు కొను—దయ్యము" అంటుంటే నాగుండెదద్దరిల్లి పొయ్యేది. నాటకంలో రామదాసుయొక్క ప్రకృతి చాలా విపరీతంగా ఉంది. "శ్రీరామ రఘురామ ముఖజనకు" అనేపద్యం మొదటనే (కబీరు సంపర్కం లేకపూర్వం) చదివిన గోపన్న, రామదాసై "మిమ్మునిర్మించిన మేటిదేవుడు" అనేపద్యం చదువుతాడు, అతర వాత "సీత ధరాజాత" అనేపద్యం చదువుతాడు, అ తరవాత జైలులో— ఏం ప్రసాదో రాఘవాచార్యులుగారు స్పష్టంగా చూపారు. ఆచార్యులుగారు ధరించదగ్గ పాత్రకాదది. కాని ధరించారు. ధరించినవారు జైలుసీనులో అంతగల్లంతు చెయ్యవలసిన అవసరం లేదనుకుంటాను. సామాన్యమానవులు మరగాదం డిన పిధించబడి అట్లా చెయ్యటంలేదు. రామదాసువంటి భక్తులు కాకపోయినా అజాతికి చెందినవారు భగవత్ప్రసాదం కోసం ఎంతో ఓపికతో ఎదురుచూస్తున్నారు. తాత్కాలికంగానే కానివ్వండి, ఉన్మత్తులల్లే ప్రవర్తించకుండా. నాటకంలో అట్లా రాకారె అనేటి నవాయనం కాదు. ఆచార్యులుగారు కొన్నికొన్ని రంగాలు సృష్టించగలరు తమ అవసరం కొద్దీ. నిజమేమిటంటే ఆచార్యులుగారు విపరీతాలను గడ్డపారకలకింద కట్టేశారు. (అవి అట్లాగే తేలిపోయినై. మాపెండి చిత్రం!) వారికి అసామాన్యమైన భావప్రకటనా శక్తి ఉంది. ప్రేక్షకులకు "అతి కృత్రిమంగా ఉందిరా" అనిపించకుండా వారు చాలాదూరం వెళ్లగలరు. వారిశక్తికి మంచి అవకాశం ఇచ్చె జైలుసీను కలనాటకం కనపడ్డది. ఆడేశారు. అంతే!

మార్లిన్ డీట్రిక్ అనే ఆవిడ నటించిన "డిజానర్డ్" అనే ఫిలిం చూశాను. అందులో ఆవిడ ధరించిన పాత్ర ఒక వేశ్య. తనవృత్తిలో ఎదో కార్యం చేస్తుంది. ఉరిశిక్ష విధిస్తారు. మర్నాడు ఉరి తియ్యబోతారు. నీకేం కావాలని అడుగుతారు. ఒక పియానో అడుగుతుంది. ఆ రాత్రంతా అవాద్యం మహోద్రేకంగా వాయించేస్తుంది. బహుశా అవాయింపుద్వారా అమనిషి మనస్సెం చేస్తున్నది ప్రేక్షకులు గ్రహించవచ్చుననే భావం కూడా ఉంటుందేమో. మొహాన ఏ భావమూ లేదు. మరునటి ఉదయం కాల్చెయ్యటానికి బయటికి తీసుకొస్తారు. ఒక యువకుడు అవిడను ఒక చోట నిలబెడతాడు. ఎదురుగా తుపాకులు తీసుకుని సిపాయీలు నిల్చుంటారు. ఆయువకుడు జేబురుమాలు ఎత్తగానే కాల్చెయ్యాలి. వాడు అది కిందపడేసి కన్నీరు కారుస్తాడు. ఈ మనిషి వాడినంక చూసి కింద పడ్డ జేబురుమాలుతో వాడికళ్లు తుడిచి రుమాలు వాడిచేతికిస్తుంది. మొహాన ఏ భావమూ లేదు.

ఈ కథ మార్లిన్ డీట్రిక్ స్వతంత్రించి తీసుకున్నది కాదు. ఆ పాత్రయొక్క ప్రకృతిని అవిడమార్పు చేసేటందుకు వీలులేదు. అటువంటి పిచ్చివేషాలు చెయ్యనీకుండా డైరక్టరూ సీనరిరాసేవాళ్ళూ కావలసినంతమంది ఉంటారు. ఆ పాత్ర నామె పోషించగలదని ఇచ్చారు. ఆమె పోషించితీరాలి. మనవాళ్లు నాటకమాడితే ఆపాత్రయొక్క ప్రకృతి ననుసరించి నటించాడా నటుడని విచారిస్తాం. ఇక్కడ అది కాదు. నటుడి నటననుబట్టే పాత్రయొక్క ప్రకృతి ఊహించాలి. మన ముఖ్యమైననాటకాలన్నీ భక్తులచేతా ఆడబడుతూండటం వల్ల ఆపాత్రలను గురించీ నాటకాలను గురించీ రకరకాలుగా భావించటం జరుగుతున్నది. మనదేశానికి కాపీరైట్లు లేవు; మంచినాటకాలెక్కన్నించి వస్తవి? నటులకి డబ్బుందికాని నాటకాల్లో లేదు.

కొందరు నటులు స్టేజిమీద ప్రవర్తించటం చూస్తే కూచిపూడి భాగోతానికీ నాటకాలకూ తేడాలా టిక్కట్లూ మాత్రమే తేడా అనుకుంటున్నట్టు తోస్తుంది. ఈ రెండింటి పెక్కుకుక్కలతోనూ వాడికి కొంతసంబంధం ఉంది. కూచిపూడి భాగవతుడు తన రంగస్థలం మీద ఉన్నంతసేపూ ప్రేక్షకుడికే నటిస్తాడు. తను ధరించిన పాత్రయొక్క వ్యక్తిత్వాన్ని చూపేవాడిమీద సామటానికి దెనకాడడు. నాటకాల్లో అట్లా వీలులేదు. స్థానం నరసింహారావుగారు ప్రేక్షకులకోసం అభినయిస్తున్నారా, చిత్రాంగి ప్రేక్షకులను గుర్తించకుండా చిత్రాంగి తన ప్రకృత్యనుసారం సంచరిస్తున్నప్పుడు నరసింహారావుగారు చెయ్యవలసిందేమిటి? ప్రేక్షకుల నాగరికతను గౌరవించి నటుడు తనుధరించిన పాత్రను ప్రేక్షకుల కంటిదూరంలో ఉండాలా లో ఎరిగి మసులుకుంటాడు, ఏ చాకలివాడో మంగలివాడో జీవితంలో మనతో హద్దుమీరిన సంభాషణకు ఉపక్రమిస్తే ఎంతకోపం వస్తుందో స్టేజిమీద చాకలి మంగలి పాత్రలు ప్రేక్షకులతో అప్రసంగం చేస్తే అంత కోపమూ వస్తుంది. మనస్టేజిమీద నీచపాత్రలిటువంటిపనులు చెయ్యటం తగ్గినా నశించలేదు.

మరికొందరు నటులు కేవలం ప్రేక్షకులతో సంభాషణ చెయ్యకపోయినప్పటికీ తమపాత్రలను ప్రేక్షకుల అభిరుచులకు విరుద్ధంగా ప్రవర్తింపనిస్తారు. రామసింహుడు ఎంతదేశభక్తి కలవాడయినా చూసేవాళ్లకు అభ్యంతరం ఉండదు. సిగ్గుబిడియాలు లేకుండా దేశభక్తి ప్రేక్షకుల ఎదటపరిచి పెట్టితే అభ్యంతరం ఉండటానికి కారణం ఉంది. చూసేవాడి నాగరికతను గౌరవించినట్టే అతడి నాశక్తినీ గౌరవించాలి. కథ చెప్పేటప్పుడు వినేవాణ్ణి పిల్లవాడికన్న అన్యాయంగా చూసి చెప్పటానికి వీలయినదంతా చెబుతూ కూర్చుంటే ఎంత "అమదం"గా ఉంటుందో నటుడు తన నటనను చూచేవాడికి కొంత కొంత సూచించి వదిలిపెట్టకపోతే అంత కింద పరిణమిస్తుంది నాటకప్రదర్శనం. అది కూచిపూడి భక్తులు లెక్క చెయ్యరు. నటుడు లెక్కచెయ్యక వీలులేదు.

ఇటువంటివి స్వల్పవిషయాలే కాని ఎవరో ఒకరు గమనించేవరకూ వాటిని గమనించని కొరత ఉండి తీరుతుంది.

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అపకారం

"హిందీ వేరు, వుర్దూ వేరు" అంటే హింది ప్రచారకులూ హిందీ అభిమానులూ వులిక్కిపడతారు. జెయిల్లో వున్నంతకాలమూ ప్రయత్న పూర్వకంగా హిందీ నేర్చుకునీ కూడా గాంధిగారున్నూ రెండూ ఒకటే అంటున్నారు; కాని దీల్లో లౌక్యం తప్ప మరేమీ లేదు. ఏమన్నా హిందీ వేరు, వుర్దూ వేరు. దీని కింక తిరుగుదల లేదు.

నిజాని కీరెండూ వేరయితే మాకేమీ పోయేది లేదు. ఒకటయితే పోయీదిన్నీ లేదు; కాని హిందూదేశానికి సామాన్యభాష యేదీ అనే ప్రశ్నమీద పెద్ద తగువు రేగివుంది.

మాహమ్మదీయులు, మనదేశానికి సామాన్యభాషగా వుర్దూని తప్ప తాము, హిందీని వొప్పుకో మని వివాదకి అంకురార్పణ చేసివున్నారు. ప్రస్తుతం వారింతకంటే యీవిషయంలో యెక్కువ పట్టాపెరు. సామాన్యభాషయొక్క అవసరం వచ్చినప్పుడు వారు తప్పనిసరిగా పట్టు పడతారు. ఈలోపుగా, వారు, జిన్నాగారి ౧౪ సూత్రాలను నెగ్గించుకోడంలోనే తమ శక్తిని కేంద్రీకరించుకుని వున్నారు.

రాజ్యాంగరథాన్ని మన యిష్టంవచ్చినట్టు నడుపుకో డానికి తగిన అధికారం మనకి లభించేదాకా మనం దేన్నీ సామాన్యభాషగా ఆచారంలో పెట్టలేము. అయితే; హిందీకి వుర్దూ పోటీ వొక వొప్పు వూపిడే గాని పైపైని తేలిపోయీది కాదు. ఈసంగతి హిందూస్థానీలకీ, గాంధిగారికీ, కలేల్కరు ప్రభృతులకూ బాగా తెలుసు. ఉర్దూబాహుళ్యం లేని దక్షిణదేశంలో, యీలోపుగా, కాంగ్రెస్సు సాయంతో హిందీని గృహభాషగా తయారు చేసేస్తే సమయం వచ్చినప్పుడు నాలుగుకోట్ల పైచిలుకు వున్న మనం కూడా మాతృభాష అనే అభిమానంతో హిందీపక్షంగా వుర్దూ నెదిరి స్తాము. ఈపన్ని వేశంకోసమే హిందూస్థానీలూ, గాంధిగారూ, తదితరులూ, ఇక్కడ యింత తొందరగా హిందీప్రచారం సాగి స్తున్నారు.

కాని, "హిందీ వేరు, వుర్దూ వేరు" అనే వివాద యిక్కడా అక్కడా కాదు, చివరికి, లండనుదాకా పాకింది.

ఆ ని చాలించూకుంటూ వున్న—కొత్తగా పనిలో ప్రవేశిస్తూ నేపాళరాజ్యపు మంత్రులను గౌరవించడానికి, డాక్టరు కతి గారి అధ్యక్షత కింద, లండను నందలి హిందూస్థాని స్పీకింగు యూనియనువా రొక విందు యేర్పాటు చేశారు. ఆసందర్భంలో తేజబహద్దరు సప్రూగారు ఈ వివాద సంగతే యెత్తుకున్నారు.

ఈ వార్త రూటరు ఇలా అందిస్తున్నాడు.

"భారతదేశమునందు రాష్ట్రభాష హిందీగా వుండవలెనా, ఉర్దూగా నుండవలెనా యను నిరర్థకవివాదమునకు సంతాపము తెలుపుచు, ఉర్దూవాఙ్మయాభివృద్ధికి హిందువులు గావించిన కృషిని సప్రూగారు వివరించిరి"

కొంచెం ఆలోచించగలవారు, ఇక్కడ, సప్రూగారు, వుర్దూవే పుకి మొగ్గివుండడం గ్రహించే వుంటారు. ఒక సంవత్సరం కిందట సప్రూగారు అలహాబాదులో యీ విషయంమీదనే ప్రసంగిస్తూ, తాము, రాష్ట్రభాషగా వుర్దూని తప్ప హిందీని ఎంతమాత్రమూ వొప్పుకో మని కంఠోక్తిగా సెలవిచ్చారు.

లండనుసభలో విందు ఏర్పాటు చేసిన—

"హిందూస్థాని స్పీకింగు యూనియన్ అధ్యక్షు డగు సర్. అబ్దుల్ కాదరుగారు మెచ్చుటెంచుచు హిందీవుర్దూ వివాదమును లేకుండజేయుటకే తమ యూనియన్ "హిందూస్థానీ స్పీకింగుయూనియ"నని పిలువబడుచుండె నని చెప్పెను"

ఆంధ్రపత్రిక (౧౪-౬-౩౫)

ఇక్కడ హిందీప్రచారం చేస్తూ వున్న హిందూస్థానీలూ, దక్షిణదేశీయులూ కూడా పూర్తిగా స్వార్థపరులు. హింది, వుర్దూ వొకటే అనీ, వేరయినా వుర్దూ సామాన్యభాష కాలే దనీ కానివ్వ మనీ వారు చెబితే యెవరూ నమ్మనక్కర్లేదు. ముందేది యెలా జరుగుతుందో యెవరూ చెప్పలేము. మాహమ్మదీయులు పట్టుపట్టకే పోవాలి; గాని పడితే మాత్రం హిందువులు ఏవిషయమూ వారికి వ్యతిరేకంగా తీర్మానించి నడిపించలేరు. కొరకరాని పధ్నాలుగు షరతులు పెట్టిన జిన్నాగారి సెలవు లేకుండా అసెంబ్లీలో అక్షర మేనా వుచ్చరించలేకపోయిన కాంగ్రెస్సువారు మాత్రం అప్పు డేంచెయ్యగలరూ ?

సమయం వచ్చినప్పుడు సామాన్యభాషగా యేది నిర్ధారణఅయితే దాన్నే మనం స్వీకరిద్దాము. చివరికి వుర్దూ ఏర్పాటయితే మాత్రం యిప్పుడు రివటలు వేస్తూవున్న హిందీ అప్పుడు వుప్పుగల్లుకి కూడా మారదు అప్పుడు హిందీభాషే నిర్ధారణ అవుతుందా, సంతోషమే. హిందీ మూడు మాసాల్లో వస్తుం దని హిందీప్రచారకులే చెబుతున్నారు.

సంపాదకుడు

రెవ్యూ నిమిత్తం పుస్తకాలు పంపేవారు ఈసంగతి గుర్తించకోరుతాము.

రెండు ప్రతులు వచ్చిన పుస్తకమే రెవ్యూ చెయ్యబడుతుంది. ఇతర్ల చేతకూడా రెవ్యూ చేయిస్తాము. టి సంగ్రహంలోనూ పునర్విమర్శలు ప్రకటించము. ఇందుకు అంగీకరించలేనివారు పుస్తకాలు పంపవద్దు.

స ం పా ద కు డు

రాజా రామరాయలు

(క్రీ. శ. ౧౭౪౬—౧౭౬౧)

మారేమండ రామారావుగారు. ఎం. ఏ. బి. ఈడీ

(మామిత్రులు రామారావు పంతులుగారు తమకు గుంటూరు హిందూకాలేజీలో లభించిన అధ్యాపకత్వం సందర్భంలో ప్రయాణపు తొందరలు తటస్థించడంవల్ల యీలేఖ క్లుప్తంగా పంపించారు. మరొకప్పు డిది వివరంగా (గ్రంథరూపంగా) ప్రకటిస్తాము. సంపాదకుడు)

ఈ రాజశేఖరుడు గద్వాల చినసోమభూపాలునికి బినతండ్రి. గద్వాల వారి ప్రాబల్యమును జూచి సహింపజాలక కర్నూలు నవాబు గారికి కర్నూలు సీమలోగల వాడగొండి హక్కులను రద్దుచేసి యంతటితో దృప్తుడవక గద్వాలరాజ్యములోని బోరవెల్లి దుర్గమును ముట్టడించెను. రాజారామరాయుడు బోరవెల్లిని యుక్తిచే స్వాధీనము జేసికొని నవాబు కుట్రకు ప్రతిక్రియగ కర్నూలుదుర్గము నే ముట్టడింప నుంకించెను.

ఇంతలో నైజాముకు సామంతుడగు ఆర్కాటునవాబు మరణించెను. పిమ్మట నతనిపుత్రుడగు మహమ్మదాలీయును, మహమ్మదు చందాసాహేబును సింహాసనమునకై తగవులాడజొచ్చిరి. ఈసందర్భమున నైజాము తనసామంతుల నందరను సమకూర్చి కర్ణాటకమునకు బంపెను. ఈసామంతులలో కర్నూలునవాబును, గద్వాలరామరాయలునుగూడ నుండిరి. ఆర్కాటు యుద్ధమునుండి నైజాము సేనలు మరలుచుండగా నైజాముసేనానాయకునికిని కర్నూలునవాబుకును కలహముద్భవించి వారొండొరులను జంపుకొనిరి. చేయునదిలేక రామరాయలు గద్వాలకు మరలెను.

ఈవార్తవిని నైజాము కర్నూలుదుర్గమునకు మరియొకపాలకుని నియమించెను. రామరాయలును బూర్వమువలెనే కర్నూలుసీమలో వాడగొండు మున్నగు నధికారములను సాగించుచుండెను. ఇంతలో పూర్వపుకర్నూలు నవాబు తమ్ముడగు రణమస్తుఖాను కర్నూలుపై దండెత్తివచ్చెను. ఈక్లిష్టపరిస్థితులను గనిపెంచి రామరాయలు లాభముకై వశపరచుకొనెను. కొంతకాలమునకు బిమ్మట రామరాయలు వశమున నున్నంతకాలము యాదుర్గమును జయించు టసాధ్యమని గ్రహించి రణమస్తుఖాను రాయలతో సంధిచేసికొన నిశ్చయించెను. ఇంతలో నైజాము కర్నూలుయొక్క నుపేక్షవహించెను. ఒకవంక రాయలు గద్వాలలో లేకుండుటవే నచటి రాజకార్యములకు భంగముగలుగజొచ్చెను. ఈకారణములవలన రామరాయలు పూర్వము వలెనే గద్వాలవారికి కర్నూలు మున్నగు సీమలలో వాడగొండి మున్నగుహక్కులను సాగనిచ్చినచో దుర్గమును స్వాధీనముజేసెదనని ఖాను రాయభారులకు జవాబిచ్చెను రణమస్తుఖా నిందుల కంగీకరించెను. అప్పుడు కర్నూలుదుర్గమును వప్పగించి రాయలు తనరాజధానికి మరలెను.

రాజారామరాయుని కాలమున గద్వాలరాజ్య మనేకవిధముల వేరుగాంచెను. క్రీ. శ. ౧౭౬౧ లో తన యన్నకుమారుడగు చినసోమభూపతికి సురక్షితముగా గద్వాలరాజ్యమును వశముచేసి రామరాయలు కీర్తిశేషుడయ్యెను.

వ్యాఖ్యానములు

జయపురాధీశుని ఆవేదన

"ఆంధ్రదేశంలో సాహిత్యం లేదు. నన్నయభట్టు దగ్గరనుండి ఇప్పటివరకు తెలుగులో సాహిత్యము పుట్టలేదు. మరి వేయి సంవత్సరాల దాక తెనుగులో సాహిత్యం పుట్టు నవకాశం కనిపించడం లేదు. తెనుగులో నొకడు భారతం వ్రాస్తే అంతా భారతమే వ్రాస్తారు. రామాయణము వ్రాస్తే అంతా రామాయణమే వ్రాస్తారు. ఆంధ్రదేశంలో సాహిత్యం లేదని ధైర్యంగా చెబుతున్నాను. ఉన్న దని ఎవరూ నామొగుట చెప్పలేరు"

విశాఖపట్నంలో, ఆంధ్రభారతీతీర్థవారి కోత్సవసభకి అధ్యక్షత వహించి, కార్యక్రమం ముగిసిన తరవాత శ్రీజయపురం మహారాజులుంగారు సెల విచ్చిన మాట లివి.

ఈమాటల్లో వున్నంత చేదు ప్రపంచకంలో యెక్కడా, ఏ వస్తువులోనూ వుండదు. ఇంతకంటే తెనుగువాడి నెత్తిమీద పిడుగు పడితే నయం.

కాని వెనక్కి తిరిగి చూస్తే మాత్రం యిది అక్షరాలా నిజం. ఇందులో అతిశయోక్తి యేమీ లేదు.

మహారాజులుంగారు సెలవిచ్చినట్టు మన పూర్వులు ఒక్క గ్రంథం యెందరెందరో తెనిగించారు. ఒకర్ని చూసి రనుకరిస్తూ యెందరెందరో ప్రబంధాలు రాశారు.

ఎన్ని విధాల వెదకినా పురాణాలు—ప్రబంధాలు—వేద గ్రంథాలు—మరేమీ కనపడవు.

తన రామాయణం యిరవయ్యో శతాబ్దంలో కూడా యింతమంది తెనిగిస్తా రని వాల్మీకి వూహించివుండడు. తన భారతానికి

లో రెండు అనువాదా లుంటాయని వ్యాసుడు కూడా అనుకుని ండడు.

ఇంతింత పెద్దగ్రంథాలకే యిన్నిన్ని ప్రతులు తీస్తూ వున్న నుగుకవులు చిన్నిచిన్ని గ్రంథాల కెన్నెన్ని ప్రతులు తయారు చేస్తారో ఆగ్రంథకర్తల కేం తెలిసివుంటుంది!

ఇంతా చేస్తే—ఇప్పుడు, సొంతంగా చదివి జ్ఞానం సంపాదించు వా అని ప్రయత్నించే తెనుగువాడికి పనికివచ్చే గ్రంథం యేవిష యంలోనూ తెనుగులో లేదు.

"ఎంచేతా?" అని ఆలోచిస్తే, మొన్నటిదాకా అందరూ సంస్కృతా న్నాశ్రయించారు. నిన్నటిదాకా కొందరు ఇంగ్లీషుని శ్రయించారు. ఇవాళ కొందరు తెనుగుకంటే అధమస్థితిలో వున్న ందీవెంట పడుతున్నారు.

మొత్తాని కప్పుడూ యిప్పుడూ కూడా తెనుగుభాషకు పుష్టి కలి చా అని చూసినవారు లేరు.

ఎవరిదాకానో యెందుకూ? ఈమహారాజాలుంగారు మాత్రం ఏం చేశారూ?

మాడుగుల రాజాగా మాత్రమే వుండినప్పుడూ వీరు తెనుగులో ంథాలు రాశారు. కవులకు సాయం చేశారు. మహారాజ్యాధిపత్యం చ్చిన యిప్పుడూ రాస్తున్నారు. కవులను పోషిస్తున్నారు; కాని మహారాజాలుంగారి ద్వారా కూడా సాహిత్యంలో చేరతగ్గ ంథాలు పుట్టలేదు. ఇప్పుడున్నూ పుట్టడం లేదు.

మహారాజాలుంగారు ఎందరో ఆంధ్రీకరించిన మేఘసందేశమే వొకరు తెనిగించగా దాన్ని కృతిపొందారు. బయటికి వచ్చా ప్పటికే రవ్వపాలయిన కవిసార్వభౌముని గ్రంథం వొకటి కృతి ందారు. ఇంకా అనేకగ్రంథాలు స్వీకరించారు. స్వీకరిస్తు న్నారు. చివరికి గాలి కెగిరిపోయే ఆశుకవిత్వానికి వెయ్యిన్నూట హార్లిచ్చారు. విచక్షణ చూపకుండా— సాహిత్యంలో చేరు దా చేరదా అని ఆలోచించకూడా అనేకగ్రంథాలను బయటికి యిస్తున్నారు.

"ఆశ్రయించినవారిని నోటితో లేదని పొమ్మనరు" మహారాజా గారికి వచ్చిన—వస్తూవున్న ప్రతిష్ఠ ఇంతే.

ఆవేదన—చివరికి ఈస్పష్టైనా లేని మహామహావారి విష లో మాకేమీ ఆశల్లేవు. కొందరి విషయంలో మొదట మొదట చేశాం చెం ఆశ కలిగింది; గాని చివరికి వృత్తి దయిపోయింది.

నేటికి, మహారాజాలుంగారికి, చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో ం కాదగిన ఆవేదన కలిగింది. ఆశలగడంలోనూ సాధించ —కార్యరూపం పొందించతగ్గ పరిస్థితుల్లో కలిగింది.

ఇది చాలా మంచిన్ని శకం.

మహారాజాలుంగారు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయానికి లక్షరూపాయల ం యిప్పరిచారు. ఈవిషయంలో అంతకాదు—పాతిక వేలు నాలుగోవంతు—ఏదేశా వస్తువుకొంటే వర్తకు లిచ్చే సర్వ సామాన్యపు కమిషన్ కేటు ప్రత్యేకిస్తే మహారాజాలుంగారిపేరితో వేయిసంవత్సరాలదాకా యెందుకూ, పదేళ్లలో తెనుగులో ఎంతో సాహిత్యం వృద్ధిపొందుతుంది.

వార్ధకంలో, వొక గొప్ప సంస్థానానికి అధిపత్యం సక్రమించి నట్టే, మహారాజాలుంగారికి, తెనుగులో గొప్ప సాహిత్యం తయారు చేయించిన మహానుభావు" లనే యశస్సుకూడా సంక్రమించాలని మేము ఆశిస్తున్నాము.

ఇంకా దారి కనపడలేదు

మద్రాసులో, యీనెల మొదటి తేదీని, సర్. ఏ. పి. పాత్రోగారు మాహమ్మదీయ యువజనసమాజంలో వొక మహోపన్యాసం చేశారు.

ఆసందర్భంలో, వారు, కాంగ్రెస్సువారి తంత్రాలను చాలా చక్కగా ఖండించారు. అది సరే. జస్టిస్సుమంత్రాంగంలో వున్న లోపాలను కూడా వివరంగా చూపిస్తూ, వారు, చాలా తీవ్రంగా నిరసించారు.

బొబ్బిలిమంత్రాంగం ప్రారంభమైన ఆదిలో మంచి చిహ్నలు చాలా కనపడ్డాయి. మళ్ళీ పానుగంటి ప్రభువు మంత్రిపదవి అధిష్ఠించారా అనిపించింది; కాని రోజులు గడచిన కొద్దీ ఆ ఆశలు పూర్వపక్షం అయిపోయాయి.

మంత్రాంగంలో తమకి స్థానం లేకపోవడంవల్లనే పాత్రోగారిలా దండెత్తుతున్నారా అనే సందేహం దేశీయుల్లో కలక్కపోలేదు; కాని యేకారణంవల్లనైనా సరే, పక్షంలో ప్రముఖులైన వారిలా చెప్పడం బాగా యోచించతగ్గ విషయం.

జస్టిస్సుమంత్రాంగం దేశానికి అపకారం చేసిందని కాంగ్రెస్సువారి ఆరోపణ. అయితే, దీనికి సత్యంకంటే ప్రతిస్పర్ధ యెక్కువ కారణం. మాంటుఫర్డుసంస్కరణా లేవిధంగానూ తిరస్కరించబడ లేదు. కాంగ్రెస్సువారు దూరంగా వెళ్లిపోగా జస్టిస్సువారు చేతనైనంతవరకూ వాటిని దేశాభ్యుదయంకోసమే అమలుజరిపారు. ఈ విషయం, పానుగంటి ప్రభువులు, తనువు చాలించాక—యీరోజుదాకా కాంగ్రెస్సువారు ప్రశంసిస్తూవుండడం వల్ల దేశానికి తెలిసేవుంది; కాని బొబ్బిలిమంత్రాంగం అలాంటిది కాలేకపోయింది. ఇటీవల తటస్థించిన సన్నివేశాలను బట్టి చూడగా బొబ్బిలిమంత్రాంగం పక్షపుకట్టుబాట్లనూ, బలాన్నీ కుంగదీసింది. కాంగ్రెస్సుకి కూడా సందు కలిగించింది.

దేశీయులకు వైముఖ్యం కలిగించే పని వొక్కటా, తాలూకా బోర్డులను రద్దుచెయ్యడం జిల్లాబోర్డులను విభజించడం, ప్రతీమున్సిపాలిటీకి కమిషనరుని నియమించడం, ఇనాములబిల్లు, మఠాలబిల్లు, గ్రామపంచాయితీల విషయం, ప్రాథమికవిద్యాశాసనం—ఇలాంటి పెన్నో ప్రజలను—బ్రాహ్మణేతర్లను కూడా రెచ్చగొట్టాయి.

దీనిమీద కాంగ్రెస్సువారు ప్రచారానికి కూడా దొరకపుచ్చుకున్నారు.

మంచిపనులనే వొక్కమాటుగా ప్రారంభించడంవల్ల అమాంతంగా కూలిపోయినప్పుడు, యిలాంటి పొరబాట్లను డజన్లకొద్దీ చేసిన జొన్నిలిమంత్రాంగం దేశీయులకు వెగటు కావడం ఆశ్చర్యం కాదు.

ఇంతకీ :

కాంగ్రెస్సువారు శాసనసభలను బహిష్కరించినప్పుడు శాసనసభలో అధికారపదవులను ఆక్రమించ కలగడం తేరా, వారు కూడా—చివరికి మంత్రాంగం స్వీకరించడానికిన్ని సిద్ధపడ్డప్పుడు తమ ప్రాబల్యాన్ని శాసనసభలో నిలుపుకోగలగడం వేరూనూ.

జస్టిస్సుమంత్రులకు ఈ విషయం తట్టినట్టు లేదు.

గోషా అటు కూడా సౌకర్యమే

పెద్దాపురంలో జరిగిన క్షత్రియయువజనసభలో "క్షత్రియ స్త్రీలకు గోషా అట్టేపెట్టడమా, తీసివెయ్యడమా?" అని వొక ప్రశ్న వచ్చింది. దీనిమీద తీవ్రమైన చర్చ జరిగింది. యువకులు రెండు పాయలయిపోయారు. వోటింగు సమయంలో రెండు తెగలవారూ చాలా నిశ్చిచ్చిగా ప్రవర్తించారు.

చివరికి "గోషా వుండితీరాలనే వారు గెలిచారు.

సాంఘికవిషయాల్లో తీర్మానాలూ, వాదాలూ, వోటింగూ నిష్ఫలాలు. వాటివల్ల పట్టుదల కూడా పెరిగిపోతుంది.

కాని వొక స్త్రీకి గోషా విధించడం అంటే ఆమెని అనుమానించడం తప్ప మరొకటి కాదు.

అప్పుడేనా అనుమానమే మిగుల్తుంది; కాని, స్త్రీ, స్వచ్ఛందవృత్తి కలదయితే గోషా ఆమెని ఏమీ చెయ్యలేదు.

గోషా లేని స్త్రీలలో గోషాలేకపోవడంవల్లనే శీలభంగానికి పాల్పడేవారు లేరు.

దుష్టవర్తన కల స్త్రీకి గోషా కూడా వొక సౌకర్యమే.

దీనికి లోకంలో అనేకనిదర్శనాలు కనపడుతూనే వున్నాయి. కోర్టులలో కూడా బలమైన రికార్డుంది.

పైగా—గోషా లేకపోతే స్త్రీ చెడిపోతుందని అనుమానించే మనిషి, గోషాలేని స్త్రీలనుగురించి సదుద్దేశాలు కలవాడై వుండలేడు.

నిజంగా, పురుషుని మనోదౌర్బల్యానికి స్త్రీకి గోషా విధించడం కంటే పెద్ద నిదర్శనం మరి లేదు.

ఈయిరవయ్యో శతాబ్దంలో కూడా క్షత్రియయువకులు కొందరు స్త్రీల గోషాను సమర్థించడం కులానికి అభ్యుదయసూచన కాదు.

జాతీయనిర్మాణంలో—జాతీయాభ్యుదయంలో—జాతీయసంస్థలలో యువతుల స్థానమూ, ప్రాబల్యమూ గుర్తించలేని యువకులు చలనచిత్రాలకంటే యెక్కువవారు కారు.

కంట్రాక్టునాటకాల పీడ వదలాలంటే

రాజమండ్రీలో నాటకం కంట్రాక్టర్లకు శిక్షలు పడ్డాయి.

అయితే: "దీనికి ఫలితం యేమిటి" అంటే "యేమీ లేదు, వుండదు" అని చెప్పాలి. ఎందుచేతంటే? ౧. ఈశిక్షలు కంట్రాక్టర్లని లేకుండా మూంచేసెయ్యగలవి కావు. ౨. శిక్షలకు సిగ్గుపడేవారయితే, ఈకంట్రాక్టర్లు కళని చంపడానికే సాహసించలేకపోయి వుందురు. ౩. ఒక్కొక్క నాటకప్రదర్శనంలో వచ్చే లాభంలో ఈజరిమానాలు ఎన్నోవంతూ కావు.

కొంచెం ఆలోచించి చూస్తే, ఈకంట్రాక్టునాటకాల దౌర్భాగ్యం న్యాయస్థానాల మెట్టెక్కాయలవల్ల మాత్రమే శాంతించేది కాదు. ఇదే కాదు, ఏదీ కూడా సంఘంలో సరిఅయిన కట్టుబాటు చెలామణీ అయ్యేదాకా బాగుపడదు. ముఖ్యంగా దీనికి మొట్టమొదట ప్రజలకు సంగీతపుపిచ్చి వదలిపోయి దానిస్థానే రసపిపాస కలగాలి. నటులకు నాటకం అంటే యేమిటో బోధపడి, పెద్దమనిషితరహా అలవడాలి. కవులు కూడా నాటకం యెందుకు రాయాలో, దాని పదవి యెలాంటిదో తెలుసుకుని మరీ రాయాలి. అన్నిటికంటే ప్రధానం, పత్రికలు, తమ బాధ్యత—జర్నలిజం యొక్క వుద్దేశమూ, ప్రయోజనమూ గుర్తించి ప్రవర్తించాలి.

ఇవ్వి సరిగా అమరేక, అప్పుడు, అధికార్లు కూడా నాటకప్రదర్శనాలమీద వొకకన్ను వేసి వుంచాలి.

ఇంతకీ: ప్రజల్లో ఏఅంతస్థువారిలోనూ కూడా సరిఅయిన సాహిత్యప్రీతి కనపడ్డం లేదు.

దేశంలో కళాకుశలు లున్నారు; కాని వారిని అర్థం చేసుకుని ఉపయోగించుకోగల రసికులు లేరు.

కాగా, విద్వత్తకల నటులు శాస్త్రీయమైన నాటకం ప్రదర్శిస్తే బేడిమూక రాదు. ఇక పండితులా? వారికి కాంప్లిమెంటు టిక్కట్లు వెళ్లాలి.

ఇలాంటి కొద్దిపాటి సత్కారాలకు లొంగిపోయే పండితులు కళలో వుండే ఆనందం యేం కనిపెట్టగలరూ? ఏం అనుభవించగలరూ?

ఏతావతా: నాటకకళోద్ధరణంకోసం పని చేస్తూవున్న నాటకకళాపరిషత్తువారే కర్తకర్మక్రియలు లేని నాటకాలతో కాలం గడిపేటప్పుడు ఇక దేశంలో ఇంతట్లో నాటకకళకి అవలంబం యెలా వస్తుందీ?

కాని, యీ అంతస్థులోనే, కంట్రాక్టర్ల జులుం సాగకుండా చెయ్యాలంటే, నోటీసుల్లో చూపించబడ్డ నటులు వొకానొక అధికారికి కనపడి పూచీకత్తులు ఇచ్చేదాకా టిక్కట్లు అమ్మకూడదని కట్టడిచేస్తే అల్లరికి అవకాశా లుండవు. కాని యింత కార్యక్రమం యెవరు నెత్తిని పెట్టుకుంటారూ?

వ్యాఖ్యానములు

భావం ప్రదర్శించ మనే కాదూ ?

"అడిగినవారి కల్లా అర్థము చెప్పుట కవియొక్క పని కాదు. ఏయొక్కని కైనను చెప్పనే చెప్పడు. పూర్వకవు లందఱు వ్యాఖ్యానము లిచ్చిరేమి యున్నారా ?........కాని భావకవిత్వ మని చెప్పి ఎగతాళి చేసి తిట్టకండి. అది రుచించకపోయినా, అర్థము కాకపోయినా యిది యీనాటివాళ్ల వెఱ్ఱి యన్నట్లు త్రోసివేయండు కాని నిందించకండి. ఆకవికి అడ్డు రాకండి. ఆకవి తన యిష్టము వచ్చినట్లు భావాలను ప్రదర్శించుకొనుటకు స్వాతంత్ర్య మివ్వండి"

—దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు

భావకవుల కిప్పు డిది వొక వేష మయిపోయింది.

ఎవ రడిగినా, ఎక్కడ అడిగినా, ఏసందర్భంలో అడిగినా, ఏందుకోసం అడిగినా వొకటే ధోరణి. పైగా "తన పద్యాలకు కట్టు అర్థం చెప్పాడా ? టాగూరు చెప్పాడా ? చదివి బోధపరుచుకోలేనివాడికి చెబితే మాత్రం ఏం తెలుస్తుందీ ?" అని ఎదురు వాదం.

భావకవుల సమయాలు వేరు కావచ్చు. రచనాపద్ధతి కూడా కొత్తది కావచ్చు. భావాలు కూడా పరికొత్తవే కావచ్చు. ప్రాచీన సాంప్రదాయానుయాయులు యీనవీనతను గ్రహించలేకపోవచ్చు; కాని తెలవనిచోట అడిగి తెలుసుకోవడం సిగ్గుమాలిన పని కాదు. కవులను అమర్యాద చెయ్యడం కూడా కాదు.

కవి శరీరం పాంచభౌతికమే. అంచేత క్షణభంగురమే ; కాని అతని జీవితం ధృవతార లాగ శాశ్వతం.

కవి మనిషే; కాని అతనిలో వుండేది దైవికాంశ.

కవి వొక్క చూపు చూశాడా, అక్కడ తళుక్కు మని మెరుపు మెరసినట్టుంటుంది.

కవి వొక్క పని చేశాడా, అందులో స్వేచ్ఛా, స్వాతంత్ర్యమూ చిప్పిలుతూ వుంటాయి.

కవి వొక్క పలుకు పలికాడా, అమృతం వొలికినట్టూ, వీణ జిలిబిలిపాట పాడినట్టూ వుంటుంది.

రసాధిదేవత అక్కడ లాస్యమే చేస్తుంది.

కవి జీవితం వొక మహాకావ్యం. ఆకవితో సమకాలికత్వం రసికుడికి వరప్రసాదం.

కావ్యం చదువుతూ వున్నప్పుడు, కవి, అక్కడ వుండా లన్న నిర్బంధం లేదు; కాని వుంటే మాత్రం అస్థలం లేతకొన్నెల ప్రసరించినట్టు శోభావంతమై వుంటుంది.

కవి తన పద్యాలు తానే చదవా లని పట్టుబందీ లేదు; కాని చదివితే మాత్రం మలయమారుతం వీచినట్టు హాయిగా వుంటుంది.

కవి తన రచనలకు తానే అర్థం చెప్పా లని నియామకం ఏమీ లేదు. అయితే; చెబితే మాత్రం పోతనీళ్లతో పెరిగే లతకూనమీద అమృతం వర్షించిన ట్టుంటుంది.

కవి సజీవుడై వుండనప్పుడు అతనికవిత్వం బోధపరుచుకుని విప్పి చెప్పగల వ్యాఖ్యాత బయలుదేరేదాకా కనిపెట్టుకుని వుండవలసిందే; కాని ఆకవి బతికే—కొద్దిదూరంలో—అతిసమీపంలోనే వున్నప్పుడు వ్యాఖ్యాతకోసం కనిపెట్టుకునివుండడం ఏం అందమూ?

కాకపోయినా, కవి ఔన్నత్యాన్నీ, గాంభీర్యాన్నీ పూర్తిగా గ్రహించడం వ్యాఖ్యాత కెప్పుడూ అసంభవమే. ఇలాంటి సందర్భంలో రుచులు మారిపోయిన కాలాంతరంలో సరియైన వ్యాఖ్యానం బయలుదేరడం అసాధ్యం కాదూ ?

మొన్నటిదాకా సారస్వతాన్ని రాజులే పోషించారు. ప్రతీ రాజూ తన సంస్థానంలో కవికి అగ్రతాంబూలం యిస్తూనే వచ్చాడు.

ఆరాజు లందరూ ఆకవుల నందర్నీ గ్రంథాలు రచించమని మాత్రమే నియోగించలేదు. నిండుకొలువుల్లో పద్యాలు చదివి మాత్రమే వూరుకో మనలేదు.

ఆకాలంలో కవులకు పోటీ అతితీవ్రంగా వుండేది. పండితుల విమర్శనాలు కూడా తీవ్రంగానే—కటువుగానే వుండేవి.

తన రచనలు శ్రావ్యంగా చదివి, అర్థం చక్కగా విప్పిచెప్పి, ప్రతిపక్షుల పూర్వపక్షాలను దృఢంగా యెదిరించి, తన రచనలు సమర్థించుకోగల కవికే అప్పుడు రాజుల సత్కారాలూ, ప్రజల పూజలూనూ.

పోనీ, యీ భావకవులు తమ రచనలను పత్రికలలోనూ, గ్రంథరూపంగానూ ప్రకటించి వూరుకుంటూరా ? వీరందరూ పిలిచిన చోటల్లా—వేసిన ప్రతీసభలోనూ—అడగడం తరవాయిగా తమ పద్యాలు 'ఝూ' మ్మని చదువుతారు ; కాని అర్థం చెప్పమనేటప్పటికి పైసాయిలో మాట్లాడతారు. ఏం ?

హిందూమతంలో చోటు లేదు

మొన్నటి భూకంపంవల్ల క్వెట్టానగరమూ, తత్ప్రాంతమూ బగ్గం పాడయిపోయినప్పుడు చాలామంది హిందువులుకూడా నాశన మయిపోయారు.

కొన్ని కుటుంబాలలో పిల్లలు మాత్రమే మిగిలారు. మరికొన్ని కుటుంబాలలో తరుణవితంతువులు మాత్రమే నిలిచివున్నారు.

దొరతనంవారు, ఇతరమతాలవారితో పాటు వారిని కూడా రైళ్లలో తెచ్చి లాహోరులో విడిచిపెడుతున్నారు.

ఇలాంటి సమయంలో, మాహమ్మదీయులు, స్త్రీలూ పురుషులూ

కూడా వారిని అపహరించుకుని పోయి తమ మతంలో కలుపుకుం టున్నారని ప్రబల మైన వదంతి బయలుదేరింది.

అక్కడి హిందూపత్రికలు ఈవిషయం చాలా తీవ్రంగా వ్రాస్తు న్నాయి.

అయితే: చౌదరీఖలీకుల్ జామాన్ అనే మహమ్మదీయప్రముఖు లొకరు ఇది అసత్యమని ప్రకటిస్తున్నారు బుఃఖంతో సంచరిస్తూ, [illegible] స్వాగతం యిస్తూవున్న [illegible] ఇది [illegible] "[illegible] హిందూ స్త్రీలనూ, శిశువులనూ అపహరించుకుపోవడానికి మహమ్మదీయులు [illegible]" అనిన్నీ అంటున్నారు [illegible] [illegible] ఎంతమాత్రమూ [illegible] కొంటున్నారు.

కానూ వచ్చు కాకపోనూ వచ్చు.

కాని,

[illegible] మహమ్మదీయులలో అనేకులూ, అనే [illegible] హిందూ [illegible]

[illegible] మహమ్మదీయులయిపోతూనే [illegible].

[illegible] అనేకమంది [illegible] మహమ్మదీయులయి పోతున్నారు.

[illegible]

[illegible]?

[illegible]

[illegible] ఇంతే కాదు [illegible]. [illegible] [illegible] యింకా [illegible] కుపోతోంది.

[illegible] చేయ్య [illegible] తమలో చేర్చుకుంటారు. హిందువులు [illegible] బయటికి గెంటేస్తారు.

[illegible]

మహమ్మదీయులు [illegible] ఇతర మతాలలో [illegible] చేరడానికి [illegible] యిస్తూ [illegible] [illegible] [illegible] టారు.

హిందువులు [illegible] తమవారు ఇతరమతా లలో [illegible] యిపోయి [illegible] టారు, వారికి [illegible] పెడతారు. వారి [illegible] వస్తా మంటే జుట్టు పీక్కుంటూ తలుపులు బిగించుకుంటారు.

ఇంచేతే, రోజురోజూ, మహమ్మదీయులు పెరిగిపోతున్నారు. హిందువులు తరిగిపోతున్నారు.

ఇప్పుడు, కొందరు క్యాటూహాతిశేషున్ని మహమ్మదీయులు తమలో చేర్చుకుంటూ వుండడం నిజమే అయితే అది హిందువుల కిం [illegible] అత్యంతత్రపవేశమే అవుతుంది; కాని అసలు విషయంలో [illegible] యేమీ లేదు.

[illegible] అనేకులు మన నిమ్నజాతివా [illegible] [illegible] వుంటే [illegible] [illegible] [illegible] నా!...... [illegible] మన [illegible] మే [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. అసలే [illegible] తోవాలి. లేకపోతే, వాటిని [illegible], [illegible] కి [illegible] లేక [illegible] లో నేనా వుండిపోవాలి. [illegible] హిందువులకు [illegible] లేదు. హిందూ [illegible] [illegible] కాదు [illegible] కాదు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కి [illegible].

[illegible]

[illegible] మనం హిందువులం. [illegible] లేదు. [illegible] [illegible] [illegible] మన [illegible] మనతో పాటు మహమ్మదీయులూ, క్రైస్తవులూ, [illegible] కూడా యీదేశంలోనే వుంటూ వున్నారు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ప్రత్యేకత [illegible] లేదు.

ఏ [illegible] మహమ్మదీయులూ, క్రైస్తవులూ, [illegible] ప్రతిదినమూ మత ధర్మాలు వింటూ వుంటారు, మననం చేసుకుంటూ వుంటారు, బోధపరుచు కుంటూ వుంటారు, ఆచరణలో పెట్టుకుంటూ వుంటారు, వాటిని పూజిస్తూంటూ వుంటారు, వాటిని [illegible] [illegible] వాటికి [illegible] అవసరమయితే తమ ప్రాణా [illegible] స్తారు.

ఎందుకా!

[illegible] వేరూ, [illegible] జీవితాలు వేరూ కావు. అవి వారి [illegible] లో మిళితం అయిపోయి, వారి [illegible] తో మయిపోయి వున్నాయి.

మనలో యిలాంటి సన్నివేశం లేదు. ఇది మనం పరమతాల వారిలో మాసి "ఓహో, ఇది యిలా వుంటుందా?" అని తల లూపవలసిందే; కాని మనలో కనపడదు. లేనే లేదు కూడాను.

ఒక్క మహమ్మదీయులను చూడండి. ప్రపంచకం అంతటా [illegible] నిండివున్నారు. పెద్ద జాతులవారిలో వారొకరు; కాని [illegible] అందరికీ దేవుడు అల్లా వొకడే. ఆ దేవుని గురించిన భావన [illegible] ఒకటే. ఆ అల్లాను తెలిపిన ప్రవక్త మహమ్మదువారు ఒక్కరే.

ఇలాగ సంప్రదాయం వొక్కటే కావడంవల్ల—భావనాచక్రం [illegible] యిరుసుమీదనే తిరుగుతూ వుండడంవల్ల—జీవనప్రవంతి ఏక [illegible]గానే ప్రవహిస్తూ వుండడంవల్ల అనుకూలానికి శైథిల్యం లేదు. [illegible] లేదు. పైగా రోజురోజుకీ వృద్ధిపొందుతోంది. [illegible] బలపడుతోంది.

క్రైస్తవుల సంగతి కూడా యిలాగ వర్తమానదశలోనే వుంది. [illegible] —[illegible] కూడా అభివృద్ధిలోనే [illegible].

[illegible] హిందువుల కేమి?

హిందువుల దేవుడు—[illegible]. దేవుడొక్కడే అన్నమాట [illegible] హిందువులలో వెలాసి లేదు. హిందువుల సంఖ్యకంటే [illegible] సంఖ్య హెచ్చు. [illegible] మహమ్మదులాగే [illegible] —[illegible] వొక్కొక్క దేవుడొక్కయిందు వొక్కొక్క [illegible] వొక్కొక్క [illegible]. అతిప్రసక్తం అంటిపెట్టే వొక్కటే దారి అయితే కొంత [illegible] కాని [illegible]. [illegible] చెప్పరానిది—

[illegible] వొక హిందూబాలుడు పుట్టి [illegible] హిందువు [illegible] అంటే [illegible]? అతను స్పృశ్యుడా, అస్పృశ్యుడా? లేకపోతే [illegible]? [illegible]? లా [illegible]? ఇన్ని అను[illegible] హిందువు [illegible] ఇవే [illegible] —తమసంఖ్య [illegible] చేతులు చాచి. [illegible] తమలో చేస్పు[illegible].

[illegible] అది మొదలు వారిలో సమంగా మానవసమాజా[illegible] అన్నీ అనుభవిస్తాడు. హిందువు అతన్ని [illegible] వారిలో అతని నేల యేమిటి?

[illegible] అన్నీ యిలాగ [illegible] —మానవత్వం [illegible] హిందువయినవాడు. తన వారిని [illegible] కలుపుకుంటూవుండడానికి మానీ [illegible] యిం కింకేం యిం [illegible]?

[illegible]

విద్యా[illegible] విశేఖరు లగు కే. ఎమ్. మున్షీగారు అన్ని రాష్ట్రము[illegible] సాహితీపరుల అన్యోన్యపరిచయమును పెంపొందించుటకును, వివిధదేశభాష లేరీతి విధమున అభివృద్ధిపొందుచున్నవియు సమా[illegible]లోచించుటకును అఖిలభారత సాహిత్య పరిషత్తను ఒక వ్యవస్థను నెలకొల్పుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ యుద్దేశమును నెరవేర్చు టకు ముందు అయా రాష్ట్రములలోని నేటి కవుల పేర్లను సమకూర్చ వలసి యున్నది...... ......"

ఇలా చెబుతూ (౧౫-౩-౩౭) కృష్ణాపత్రిక [illegible] వారాలుగా తెనుగు రచయితల జాబితా ప్రకటిస్తోంది.

[illegible] చూశాటప్పటికి మన తెనుగురచయితలకు [illegible] కలిగాయి. [illegible] లాభం లేకపోవడంవల్ల [illegible] మనవారు [illegible] చూసి [illegible] తున్నారు.

కృష్ణాపత్రిక [illegible] మున్షీగారి [illegible] నిష్క[illegible]; కాని [illegible] కాదు. [illegible] హిందూదేశభాషల విష[illegible], [illegible] గారు [illegible]. కొన్ని [illegible] కనపడు తున్నారు.

[illegible]! [illegible] తెనుగుకవు లను [illegible].

అఖిలభారత సాహిత్య [illegible] సమ్మేళ నానికి [illegible].

కృష్ణాపత్రిక మున్షీగారి లేఖను ప్రకటించకపోవడానికి [illegible] యేమిటో [illegible] వుండిపోవచ్చు; కాని [illegible] స్త్రీ [illegible] హిందూపత్రికలో పూర్తిగా ప్రకటించబడింది *

[illegible]

[illegible], జాతీయభావం [illegible] ప్రబలివుంది. ఇక ముందు కూడా [illegible]గానే వుంటుంది. అఖిల[illegible]యుల బల పడినకొద్దీ భిన్నరాష్ట్రాల ప్రయత్నాలు యొక్క సాఫల్యం పొం[illegible] హిందూదేశం [illegible] జాతీయతను పొం[illegible] అంటే. [illegible] భిన్నరాష్ట్రాల [illegible]సాహిత్యసంపదలతో సమన్వయించి అఖిలభారత సాహిత్యసమ్మేళనం అవశ్యమైన వుప [illegible]. అయితే: అఖిలభారత సాహిత్యసమ్మేళనం హిందీ ద్వారా మాత్రమే సాధ్యం [illegible]. దీనికి భిన్న [illegible] సాహిత్య [illegible] పనిచేయ్యాలని [illegible] లేదు"

భారతదేశానికంతటికీ సామాన్యభాష హిందీ అంటే [illegible] [illegible]. ప్రముఖులు [illegible] స్థానంలో యేభాషను [illegible]. [illegible] తెను

* [illegible] ఆంధ్ర [illegible] పడిన ఆంధ్రానువాదం మూలానికి అనుగుణంగా లేదు. దాన్లో ప్రధానమైన అంశాలు విడిచిపెట్టబడ్డాయి.

గుభాషకి ఇవ్వవలసిం దని గాని, హిందీకి వద్దని గాని మావాదం కాదు. ఎవ రేనా పదిభాషలను ప్రతిపాదించి అభిప్రాయం చెప్పవలసిం దంటే మేము హిందీని కాదని వాదించబోము. అంచేత అఖిలభారతసాహిత్య పరిషత్తుయొక్క కార్యక్రమం హిందీలో నిర్వహించబడా లంటే కూడా మేమడ్డుచెప్పము; కాని మున్షి గారు రంగు పూస్తూవున్న యీ అఖిలభారతసాహిత్యపరిషత్తు పేరికి తగిన పని చెయ్యడానికి కాదు.

మున్షి గారే యిలా రాశారు.

“గత ఏప్రిలులో మహాత్ముని అధ్యక్షత కింద ఇందూరిలో జరిగిన హిందీసాహిత్యసమ్మేళనం దీనికి అవసర మైన అవకాశం కలిగించింది. ఆసమ్మేళనానికి సంబంధించిన సాహిత్యపరులలో అనేకులతో నేను చర్చించినప్పుడు వారిలో అనేకులకున్నూ యిట్టి వుద్దేశం వుండడమూ, దానినిగురించి ప్రయత్నాలు సాగించవలసిన సమయం వచ్చివుండడమూ తెలియవచ్చింది. ప్రముఖు లైన భిన్నప్రాంతాల సాహిత్యపరులను హిందీద్వారా ఏకోన్ముఖులను చేసే వుద్యమం నడపడానికి మహాత్ముడు కూడా అంగీకరించివున్నాడు. ముందిది జరిపేర్పబడ్డట్టయితే అంతరరాష్ట్రీయసాహిత్యపరిషత్తు ఏదో వొక రూపం పొంది తనంతట తానే ప్రవర్తిస్తుం దని సమ్మేళనం ప్రతినిధులకు అభిప్రాయం కలిగింది. అంచేత ఆహిందీసమ్మేళనం యీ కింది ప్రస్తావాన్ని తీర్మానించింది.

“దేశంలో, ప్రాంతీయభాషలలో పనిచేస్తూవున్న సాహిత్యపరులకందరికీ అన్యోన్యసంబంధం కలిగించడానికిన్నీ, హిందీభాషా వికాసానికి వారి సహకారం పొందడానికిన్నీ, అవసర మైనప్పుడు మరికొందర్ని చేర్చుకునే అధికారంతో ఈ సమ్మేళనం ఈ కింది వారినిఒక కమిటీగా ఏర్పాటుచేస్తోంది.

౧ కే. ఎం. మున్షి గారు. (కన్వీనరు)

౨ గిరిధరశర్మ గారు.

౩ హరిహరశర్మగారు. (వీరు మద్రాసునంగలి దక్షిణ హిందీ ప్రచారసభవారి దండనాథు లై తెనుగుమీద ఫిరంగులు మోగాయించివున్నవారే. ఈముట్టడిలో హిందూస్థానీలకు మెప్పు కలిగించగలగడంవల్లనే వీరి కీపదవి ప్రసాదించబడ్డది)

ఇదీ సంగతి. హిందీలో వాఙ్మయం లేదనీ ఏమేనా వుంటే అది అతిమలినంగా వుందనీ గాంధిగారే అనేకమాట్లు చెప్పివున్నారు. అలాంటి హిందీలో మంచి సారస్వతం తయారుచేసుకోడానికి హిందూస్థానీలు, గాంధిగారి సలహాతో వేసిన యెత్తు ఇది. గాంధిగారు దక్షిణదేశభాషలను మారణం చెయ్యడానికి హిందూస్థానీలవల్ల లక్షరూపాయలు పుచ్చుకుని యిక్కడికి పంపిస్తున్నారు. దానికి సాయం యిప్పుడు భిన్నప్రాంతాల రచయితల నందర్నీ హిందీకి దాసులుగా తయారుచెయ్యడానికి యీవిధంగా ప్రయత్నాలు సాగిస్తున్నారు.

అయితే: సామాన్యభాష, జాతీయభాష, అనే యీమాటలు సమానార్థకాలు కావనీ, వీటికి చాలా వారవుందని గ్రహించలేని వారు ఈతీర్మానంలోవున్న వయవంచనను గూడా గ్రహించలేరు.

హిందీ సామాన్యభాష మాత్రమే అయితే యేప్రాంతీయభాషకీ అపాయం కలగదు. అది హిందూదేశానికి జాతీయభాష అంటే మాత్రం తక్కిన ప్రాంతీయభాషలు మూలపడతాయి. ఏమంటే? జాతియొక్క విజ్ఞానం అంతా నిహితం అయివున్నదే జాతీయభాష. అంచేత హిందూవిజ్ఞాన మంతా హిందీలోనే జాగ్రత్తచెయ్యబడితే తతిమ్మా భాషలకు ఇక నిలవనీడ యేదీ?

ఏప్రాంతంవారికి ఆప్రాంతీయభాషలోనే జాతీయవిజ్ఞానం అంతా కూలంకషంగా వుండాలి. ఈసిద్ధాంతాన్ననుసరించి హిందీ కూడా వొక ప్రాంతీయభాషే కనక దాన్లో కూడా జాతీయవిజ్ఞానం నిహితం కావాలి. అయితే; హిందూస్థానీలు మాత్రమే హిందీని ఆవిధంగా బలపరుచుకోవాలి. తక్కిన ప్రాంతీయభాషలన్నీ నవీనవిజ్ఞానం ఓనమాలదగ్గరనుంచీ సంపాదించుకోవలసివున్నాయి; కనక ఆభాషలవారు హిందీకోసం పాటుపడడానికి తీరుబడీ, అవకాశాలూ లేవు.

ఇది యిలా వుండగా: ఈతీర్మానాన్ని వీరెలా ఆచరణలో పెట్టదలిచారో చూడండి.

“ప్రాంతీయసారస్వతాలలో అన్యోన్యమూ ఎక్కువ సంబంధం కలిగించడం ద్వారా మొట్టమొదట ప్రకృతస్థితిని సవరించవలసివుంది. కనక, మొదటిసోపానంగా వొక కొత్త హిందీమాసపత్రికను ప్రారంభించడానికి—లేక—ఇదివరకు వున్నవాటిలోనే వొక (హిందీ) పత్రికను వినియోగించుకోడానికి నిశ్చయించబడ్డది. ఈ పత్రికలో ప్రతీ ప్రాంతీయభాషకీ వొక సెక్షను ప్రత్యేకించబడుతుంది. భిన్నరాష్ట్రాల సాహిత్యపరులు దానికి వ్యాసాలు పంపాలి. అవి హిందీలోకి మార్చబడి ఆయాభాషల సెక్షన్లలో ప్రకటించబడతాయి”

హిందీలోకి అనువదించబడే ఆవ్యాసాల మూర్తిక లన్నీ యేమయిపోతాయో జర్నలిజం తెలిసినవారికి చెప్పనక్కరలేదు. నిజంగా యీ హిందీప్రచారకులకు తక్కిన ప్రాంతీయ సారస్వతాలయెడల దుశ్చింతే లేకపోతే వాటికి అపాయం కలిగే యీ విధానం అవలంబించియుండరు. ప్రతీప్రాంతంలోనూ పెద్దపెద్ద మాసపత్రికలు ప్రకటించబడుతూనే వున్నాయి. వాటిలో ఆప్రాంతాలకు సంబంధించిన, పేరుపడ్డ సాహిత్యపరుల వ్యాసాలు కనబడుతూనే వున్నాయి. ఆవ్యాసాలనే హిందీలోకి యెందుకు మార్చుకోకూడదూ యీ హిందీప్రచారకులా? దీనివల్ల తతిమ్మా ప్రాంతీయ సారస్వతాలూ, హిందీసారస్వతమూ కూడా నిర్బాధంగానే వికసిస్తాయి కాదూ?

అడగనక్కర్లేదు. ఈహిందీ ప్రచారకులకు ఇలాంటి సచ్చింత గాని, ఔదార్యంగాని లేనేలేవు. వారు హిందీని హిందూదేశానికి

సామాన్యభాషగా ప్రవర్తింపచెయ్యడానికి మాత్రమే నిశ్చయించు లేదు. తక్కిన ప్రాంతాలవారిని సాహిత్యానికి కూడా హిందీని ఆశ్రయించేటట్టు చెయ్యడమే వారి దీక్ష.

దక్షిణహిందూదేశీయుల అమాయికత బయలుపడ్డకొద్దీ హిందూస్థానీలూ, హిందీప్రచారకులూ రెచ్చిపోతున్నారు. ఎంతలేని వ్యాఖ్యలు చేస్తూ, ఎన్ని శ్రీరంగనీతులు చెప్పినా హిందువులలో కూడా రాష్ట్రమణవాంఛ తక్కువగా లేదు.

కానివ్వండి. సింహం, గుహలో నిద్రాముద్రితమై వున్నంతసేపూ చిట్టెలుకలు దానిమీద పరుగులూ, పరుగులూ పెడుతూ చెలగాటాలాడుతూనే వుంటాయి. తరవాత......?

ఒక మూల తామూ తయారుచేయిస్తూనే

కల్లూరి సూర్యనారాయణరావుపంతులుగారు (౧౩–౫–౩౫) ఆంధ్రపత్రికలో వొక లేఖ ప్రకటించారు. అందులో, వారు, పాఠశాలలలోనూ, కళాశాలల్లోనూ వుపాధ్యాయులుగా వున్న పండితులను ఏమిమలకంటే నికృష్టంగా చిత్రించారు.

పండితులు, కాకినాడనగరంలో సభ చేసుకుని హైస్కూలు టీచర్లకి లాగే—కాలేజీ ప్రొఫెసర్లకి లాగే తమకీ పెద్దజీతాలివ్వాలని గవర్నమెంటుని కోరుతూ తీర్మానాలు చేసుకున్నారు. దానిమీద పంతులుగారి ధోరణి యిలా బయలుదేరింది.

పంతులుగారికి పండితు లంటే సరియైన అభిప్రాయం వున్నట్టు లేదు. అంచేతే, వారు, పండితులకు ఏజ్ఞానం అందుబాటులో లేకుండాపోతోందో అది వారికి లేదని ఆక్షేపిస్తున్నారు. నిజానికి, ఆజ్ఞానం, పండితులకు మాత్రమే కాకుండా చదువుకున్నా మనుకునేవారందరికీ కావలసిందే; కాని మన విద్యావిధానమూ, విశ్వవిద్యాలయాలూ వుండవలసినట్టు లేవనే విషయం మరిచిపోయి పంతులుగారా లేఖ రాశారు.

ఉభయభాషాప్రవీణ, సాహిత్య విద్యాప్రవీణ—ఇత్యాదిపరీక్షలకు విశ్వవిద్యాలయంవా రేర్పరిచిన విషయా లన్నీ—వాటికి సంబంధించిన గ్రంథా లన్నీ చదివి, కఠినపరీక్షలకు తాళుకుని, అతి సందిగ్ధంలో కూడా దిగ్విజయం పొంది పండితులు పట్టాలు గడించుకుంటున్నారు. పాఠ్యగ్రంథాలలో అవసరం లేనివి—ప్రయోజనం కలిగనివి—పైగా ప్రతిభను మొక్కవోగొట్టేవి చాలా తుక్కుపుస్తకా లున్నాయని పండితులకు తెలుసు; కాని యేమిటి చెయ్యడం? వాటిని చదివితీరాలి. చిక్కనైన మెదడంతా కరిగించేసుకోవాలి. లేకపోతే పరీక్ష బోల్తాకొట్టిస్తుంది.

అన్ని గ్రంథాలు చదువుతూ వున్న పండితులు చరిత్రా, భూగోళశాస్త్రమూ, భౌతికశాస్త్రాలూ చదవలేకపోరు. వాటిలో ప్రజ్ఞ సంపాదించుకోలేకపోరు. అయితే: పాఠ్యగ్రంథాలను నిర్ణయించేవారికి ఆదృష్టి లేదు. వారిలో ఇంగ్లీషు పండితులుకూడా వుంటూనే వున్నారు. మన పంతులుగారిలాంటి ప్రాచ్యవిజ్ఞాన విముఖులున్నూ వుంటూనే వున్నారు; కాని యేం లాభమూ? వారి కాలోచన లేదు. వారికి ఆవేదన లేదు. వారికి ధైర్యసాహసాలు లేవు. కాగా పండితులు పండితులుగానే తయారవుతున్నారు. చివరికి పంతులుగారి యీసడింపులకు కూడా పాల్పడుతున్నారు.

"దేశారాధన కన్ని విషయములలో ముందుకు గుమికించగల సాహిత్యము, శిల్పము, చిత్రలేఖనము, సంగీతము ఈ పండితులయం దెట్లుండును? వీరికి వచ్చని రక్తముతో, వివిధోద్యమములలో ముందుకు దుముకదలచుకొను విద్యార్థులమీద సానుభూతి యెట్లుండును?" అని అడుగుతున్నారు, పంతులుగారు. అయితే: బి. ఏలై, ఎం. ఏలై—టీచర్లూ, ప్రొఫెసర్లూ కూడా అయి "ఇంగ్లీషుభాషా పండితుల" మని వెన్నువిరుచుకు తిరిగేవారిలో పండితులకంటేనూ మించుగడ్డ లెంతమంది వున్నారో పంతులుగా రెరుగుదురా? డాక్టరు బిరుదులవంటివి కలవారు ఎందరు విద్యార్థుల లేవిడీలకు గురి అవుతున్నారో కూడా పంతులుగా రెరుగుదురా?

"వీరికి నెలకు రు ౧౫ల జీతము గల పండితపదవి దొరకకున్నది. అపదవి దొరకకపోతే వీరు చెల్లని నాణెములు కదా" అంటున్నారు. పంతులుగారు. ఇది మరీ బాగుంది. ఉద్యోగాలు దొరక్కపోతే యేవ రేం చేస్తారు? బజార్లలో పంచలను కూచుని వచ్చేపోయేవారి కాలిజోళ్లకు రంగులు పూసి, కూలిచేసి పట్టభద్రు లనేకులు పొట్టపోసు కుంటున్నారు. లాపరీక్షలో తమకంటే యెక్కువ మార్కులు సంపాదించిన్ని వకీళ్లనేకులు వృత్తిపన్ను మొత్తాలయినా సంపాదించుకోలేకపోతున్నారు. పంతులుగారు దీని కేంచెబుతారూ? పార్టీ లెవరూ వచ్చి వుండకపోతే తామున్నా చెల్లని నాణెం అయిపోయివుందు రనే సంగతి యీవాక్యాలు రాశాకనా పంతులుగారికి స్ఫురించిందా?

"నేను భాషాజ్ఞానమును నిరసించువాడను కా" నంటున్నారు పంతులుగారు. ఇది అర్థం లేనిమాట. నాభిదగ్గరనుంచి వచ్చింది కూడా కాదు. ఎంచేతంటే? భాషాజ్ఞానం నిరసించతగ్గది కాదని తెలిసివున్నట్టయితే ఆభాషాజ్ఞానం అతిమాత్రంగావున్న పండితులను గురించి వారింత తేలికతనం చూపించివుండరు. ఇంతే కాకుండా కర్తకర్మక్రియలు లేని వికటవాక్యాలతో స్వయంగా గ్రంథాలూ, ఇతర్ల పుస్తకాలకు పీఠికలూ, పత్రికలకు శరపరంపరగా వ్యాసాలూ రాయడానికి సాహసించికూడా వుండరు.

ఇంతకీ: తమ అధీనంలో వున్న ఆంధ్రగీర్వాణవిద్యాపీఠంద్వారా తామే యిలాంటి పండితుల నకేకులను ప్రతిసంవత్సరమూ తయారుచేయిస్తూ వుండడంలో వున్న ఔచిత్యం యేమిటో పంతులుగారు కాస్త సెల విప్పిస్తారా?

ఒకర్ని చూసేనా.............?

బ్రజనందనశర్మ—ఇది తెనుగుపేరు కాదు. వీరు తెనుగువారున్నూ కారు. దక్షిణహిందూదేశానికి వీరికి చాలా దూరం. వీరు పచ్చి హిందూస్థానీలు.

మంతెనవారిపాలెంలో వున్న హిందీమహా (?) విద్యాలయంలో వీరు ప్రధానోపాధ్యాయులు ట.

వీరి లేఖ ఒకటి ఆంధ్రపత్రిక (౧౨-౬-౩౫)లో వుంది. అది యీమాటలతో ప్రారంభం అయింది.

“హిందీప్రచారమందు శిథిలత వచ్చిన దని చెప్పుట యసత్యము కానేరదు. తగ్గిపోవుచున్న పరిస్థితుల పట్టిక యు. వనుభవమును దీనిని సమర్థించుచున్నది. ఇదివరకు హిందీకొరకు తహతహలాడు చున్న జనసామాన్యమునందు నేడు నిరుత్సాహము కన్పడుచున్నది. ప్రచారకులకు పని తగ్గిపోయినది. హిందీప్రచారము తటతటతో ముగిసి నదా? హిందీవ్యాపన యంతిమదశవరకును వచ్చినదా! ....”

తెనుగుభాషను చంపేసి, దాని స్థానే హిందీని ప్రవేశపెట్టడానికి వీరు, గుంటూరుజిల్లాను దిగుమతీ అయినారు. కాంగ్రెస్సుని మాటుచేసుకుని బుకాయిస్తూ, మనవారిని కొందరిని లోపు చేసుకుని శక్తికి మించిన వుత్సాహంతో వచ్చిన పని కొనసాగించుకుం టున్నారు.

కనకనే యీతహతహ. ఇంతలోనే యీ ఆందోళనం.

నిజమే. ఎవరికేనా మంచుకి గెంటుతూవున్న పనివ వెనక్కి నడిస్తే కంగారెత్తక మానదు.

కాని, వీరి విచారం, సజీవ మయిన—మూడుకోట్ల పుత్రులు గల తెలుగుభాషకు కాణాచి అయిన దేశంలో తమ హిందీకి ప్రచారం తగ్గిపోతోం దని.

నిజంగా, మనమీద యిది సవాలు. మన ఆత్మగౌరవాని కిది అగ్నిపరీక్ష.

ఒక విదేశీయుడు వచ్చి, మన దేశంలో తన భాషకి ప్రచారం తగ్గిపోతోం దని విచారించాటప్పుడు, మన భాషను హతమార్చడంలో మనం అతగాడికి సాయపడవలసిం దేనా?

“హిందూదేశానికి సామాన్యభాష హిందీ” అంటే మాకేమీ తగువు లేదు; కాని హిందీ సామాన్యభాషగా చెలామణీ అయే రోజులు చూపుమేరలో లేవు. “హిందీ సామాన్యభాష” అని తీర్మానించిన కాంగ్రెస్సులోనే హిందీకి దిక్కు లేదు. కొంద: మహమ్మదీయులు హిందీని ప్రతిఘటిస్తున్నారు. వారు వుర్దూ సామాన్యభాష కావా లంటున్నారు. మహమ్మదీయులు ప్రతికూలంగా వున్న యేవిషయంలోనూ కాంగ్రెస్సుకి అడుగు ముందుకి పడదు. కాంగ్రెస్సు చరిత్ర అంతా యిలాంటి ఘట్టాలతో నిండి వుంది. మొన్నటి బొంబాయి కాంగ్రెస్సులో వుర్దూలో కూడా ప్రతికోలు చెయ్యవచ్చునని గాంధిగారు లాంగుబాలు కూడా మొలిపించివున్నారు.

ఇంతకీ: “ఫలానా భాష సామాన్యభాష” అని చెల్లత్తగ్గ నిర్ధారణ ... మే తెలుసిస్తే దాన్ని నేర్చుకోవలసిన ... అధూతకల్పన లతో —“సర్వవిషయాలతో—కాంగ్రెస్సుని అడ్డం పెట్టుకుని ప్రచారం చెయ్యవలసినపనిలేదు. సామాన్యభాషతోటే నిర్వహించబడే పనులు కొన్ని వున్నాయి. అవి చేసేవారు వ్యవహారవశాని జడిసి నిద్రాహారాలు మానేసే నా దాన్ని నేర్చుకుంటారు. నేర్చుకోవలసిం దని వారి కెవరూ చెప్పనక్కరలేదు. వద్దన్నా వారు మానరు.

మనదేశంలో యింగ్లీషుభాష తెలవకపోతే మనిషికి చెలామణి లేదు. అంటే నౌకరీ దొరకదు. స్వతంత్రవృత్తి కూడా సాధ్యపడదు. ప్రపంచకం అంటే యేమిటో తెలవదు. మనం యెవరమో, మన పూర్వు లేస్థితిలో వుండేవారో, మనం యెంచేత యిలాంటి యీస్థితిలోకి వచ్చామో, ఎక్కడికి కొట్టుకుపోతున్నామో, చెయవలసిం దేమిటో—యిది కూడా యేమీ బోధపడదు. కనక యెవరూ ప్రోత్సహించకపోయినా వనవా రింగ్లీషు నేర్చుకుంటున్నారు. హైదరాబాదురాజ్యంలో వుర్దూకి కూడా కొంతవరకు ఇలాంటి చెలామణే వుంది. కనకనే అక్కడికూడా మన ఆంధ్రులూ, మహారాష్ట్రులూ, కన్నడులూ, మొదలయినవారూ స్వభాషల కంటే యెక్కువగా వుర్దూ నేర్చుకుంటున్నారు.

హిందీకి అలాంటి పదవి యేదీ? హిందీలో అలాంటి సేవ యేదీ! అసలు హిందీకి కాంగ్రెసులో సేవా చోటేదీ?

హిందూస్థానీలు పరదేశంలో తమ భాషకి ఆదరం తగ్గిపోతోం దని విచారించాటప్పుడు మన దేశంలోనే మన భాషకి గౌరవం లేకపోవడంమాని మన మెంత విచారించాలీ!

ఈ వ్రజనందనశర్మగారు తెనుగుదేశంలో హిందీవ్యాపించడానికలాంటి సూచనలు చేస్తున్నారో చూశారా?

“ఇంతివరకును జరుగుచున్న ప్రచారపద్ధతులందు మార్పు చేయవలెను. ఇప్పుడు ప్రతిజిల్లాయందును శేర్వేరు సంస్థలను నియమించుట మన కావశ్యకము.”

హైదరాబాదు రాజ్యంలో యెనిమిది జిల్లాల—డబ్బయి లక్షల ఆంధ్రులున్నారు. అక్కడ తెలుగుపాఠశాలలు వున్నాయా ... అన్నంత తక్కువగా వున్నాయి. బొంబాయిలో, మద్రాసు ... లలో, మైసూరురాజ్యంలో, మధుర తంజావూరు మొదలైన దక్షిణజిల్లాలలో, బర్మాలో—ఇంకా అనేకచోట్ల అనేక ... ఆంధ్రులున్నారు. వారికి తెలుగుపాఠశాలలు లేవు. ... “సంపూర్ణ స్వరాజ్యానికి మొదటి అర్హత మాదే” అని ... చాలుకసీమ (సర్కారుల) లోనే తగినన్ని తెనుగు పాఠశాలలు లేవు. ఇలాంటి స్థితిలో మన జిల్లా వొక్కొంటికి వొక్కొక్క హిందీమహావిద్యాలయమా?

వ్రజనందనశర్మగారీపనికి యెవరిని నమ్ముకుని వున్నారో ... గురురా? మన—అచ్చతెనుగువారినే.

వారి ధైర్యం చూడండి. “ప్రతిజిల్లాయందును హిందీ ... పాటుబడెడు యభిమానులును, పలుకుబడి గల పెద్దమనుష్యు ... దొరకెదరు”ట.

నిజమే. ఇప్పటికూడా వారి రౌత్తు అన్నీ సాగుతున్నాయి. మనవారు వారికి పక్కతాళం వేస్తున్నారు. వారు చెప్పిందల్లా చేస్తే గౌరవం అని ఆశ్రయించుకుని తిరుగుతున్నారు. ఇలాంటివారిని చూస్తే వారు ఇలాంటి ప్రకటనలు చెయ్యడంలో తప్పేం!

ఇంతే కాదు. హిందూస్థానీలు మన భాషను చంపడానికి పూనుకుంటూ వుంటే మనవారు వారికి డబ్బు దాఖలు వేసుకుంటున్నారు. మనస్సులూ, హృదయాలూ సమర్పించుకుంటున్నారు. చివరికి చేతులు కూడా జోడిస్తున్నారు.

మాతృభాషను పోషించుకోకపోవడం వొక ద్రోహం. మాతృభాషను చంపడంలో పరాయి వారికి సాయపడడం—చివరికి వారిని కూడా ప్రోత్సాహం చెయ్యడం మరీ ద్రోహం.

ఆంధ్రజాతి మతకు ఇది కళంకం. మాయని మచ్చ.

కాని, వొకర్తు చూసినా మాతృభాషాభిమానం చూపించుకోకపోతే దాస్యం తప్ప మనం చెయ్యగలది మరేం వుంది?

వయస్సుకి తగిన జ్ఞానం కలగడం లేదు

ఈ అసోసియేటెడ్ ప్రెస్సువార్త.

రాజాబుపోలీసుశాఖలో కానిస్టేబులుపదవు తెనిమిది ఖాళీ వచ్చాయి. ఈసంగతి పైకి తెలవడం తోటే వాటికోసం వెయ్యమంది ఆశించి, దరఖాస్తు చేసి, పరీక్షకు హాజరయినారు.

ఆవెయ్యిమందిలోనూ మెట్రిక్యులేట్లున్నారు. ఇంటర్మీడియేట్లున్నారు. తుదకి గ్రాడ్యుయేట్లు కూడా వున్నారు.

ఆశ్చర్యం అవుతుంది.

గ్రాడ్యుయేట్లు, మొన్న మొన్నటిదాకా పోలీసుఇన్‌స్పెక్టరు పదవిని కూడా హీనంగా చూసేవారు. అసలు, పోలీసుశాఖ అంటేనే వారికి విరసం.

పైగా: గ్రాడ్యుయేట్లు కావడంతోనే మనవారిలో చాలామందికి వొకవిధమైన గర్వం—మత్తత—తలతిరుగుడు—రెండవవారిని మొలకనగా చూసే తేలికబుద్ధి—ఇలాంటి చాలా కలుగుతాయి.

అయితే: కాలం వొకటే విధంగా వెళ్లదు.

ఇవాళ గ్రాడ్యుయేట్లనేకులు దారిలో కూచుని బాటసారుల బూట్లకుని కాలిజోళ్లకు రంగులు పూస్తున్నారు. రిక్షాలు లాగుతున్నారు. కూలిపనులు చేస్తున్నారు. చివరికి లాగ కానిస్టేబులుపదవికి యొగబాకుతున్నారు.

అయితే: కానిస్టేబులుపదవిని మేము నీచంగా చూడడం లేదు. అదేదీ అశాఖ లేదు. రాజ్యాంగరథానికి పోలీసుశాఖకంటే ముఖ్యమైన వుపకరణం మరొకటి లేదు. వర్ణవ్యవస్థను పట్టుకుని వూగుతూ వుండడంవల్ల ప్రపంచకంలోకల్లా వొక్క మన రాష్ట్రమే ఈశాఖను హేయంగా చూస్తోంది. అందుకనుగుణ ప్రతిఫలం మనం అనుభవిస్తూనే వున్నాము.

కాని గ్రాడ్యుయేటు పోలీసుకానిస్టేబులుగా ప్రవర్తించవలసిందేనా?

తమ విద్యాధిక్యతను కూడా మరిచిపోతుకుంటూ యీగ్రాడ్యుయేట్లు యీవుద్యోగాలను ఆశించడానికి కారణం, కళ్ళు మూసుకుంటే నెల తిరిగేటప్పటికి ఇరవై రూపాయలు చేతిలో పడతాయనీ. ప్రమోషన్లు వుంటాయనీ. గ్రాడ్యుయేట్లు కనక చివరికి జిల్లాసూపరింటుపదవి దాకా పైకెక్కవచ్చుననీ. ఇదీ రౌత్తు.

పరిశ్రమలను పూనుకున్నా—వర్తకం ప్రారంభించినా—చివరికి వ్యవసాయంలో దిగినా కనీసంతేనా పెట్టుబడి వుండాలి. ఉన్నా మొదటినెలలోనే లాభం దొరకదు. దొరక్కపోతే, గ్రాడ్యుయేట్లయేటప్పటికే మన యువకులకు కావడేని పిల్లలు కదా మరి సంసారం యేలాగ జరుగుతుంది?

అసలు మనవారికి స్వతంత్రకల్పనమే తక్కువ. ఉన్నచోట చొరవా. దీక్షా, ఏకాగ్రతా వుండవు. ఇంచేత ఎంతెంతటివి తెలివితేటలూ అడవిలో కాసిన వెన్నెల అయిపోతున్నాయి.

పైగా; మనవారికి కానిస్టేబులుపదవి కూడా వొక వుద్యోగంలోనే లెక్క. వృత్తి అంటే హీనం అని నమ్మకం. ఇదే లేకపోతే ఉద్యోగాలు లేక అల్లాడుతూ వున్న విద్యాధికులగు మన యువకులు ఎన్ని కొత్తవిషయాలు కనిపెట్టివుండరూ? దేశీయపరిశ్రమల నెంతి ముందుకు తెచ్చి వుండరూ?

ప్రపంచప్రవృత్తిని చక్కగాబోధించే ఇంగ్లీషు చదువుకుని కూడా మన యువకులు కళ్ళు తెరవకపోతే యిక ‘పవిత్రోద్యమాలు’ వస్తే మాత్రం మనకేం పుష్టి?

బంగారంలాంటి అవకాశం

ఒకటా రెండా?

సత్యమూర్తిగారు,

డాక్టరు సుబ్రాయన్‌గారి మంత్రాంగంలో తమ తంత్రాంగం కలిపి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయానికి పెద్ద వినాశాలు కొన్ని రాకుండా చేశారు.

అసందర్భంలోనే రాయలసీమవారిని పుల్లవిరుపుమాటలతో మనలో నుంచి విడదీసి నేటికి కూడా కలవకుండా చేస్తున్నారు.

ఉత్కల యువకుల పేరాసలను పదును పెట్టి, “గంజాంజిల్లా అంతా ఉత్కలరాష్ట్రంలో కలిపే దాకా మీరు నిద్రపోవద్ద”ని పురెక్కించి వచ్చారు.

ఒకప్పుడు ఆంధ్రత్వాన్ని పురస్కరించుకొని శ్రీ సామి వెంకటాచలంశెట్టిగారిమీద కొన్ని నిందాపనిందలు వేశారు.

నేటికి కూడా, వారు, వీలయినప్పుడల్లా—వీలు కలిగించుకుని కూడా మనకి అపకారాలు చేస్తూనే వున్నారు.

కాని మన ప్రముఖులకు అభిమానం లేకపోయింది. సత్యమూర్తిగారంటే వారికేదో భయం లేకపోతే, అంతవాడు లేడని గుడ్డినమ్మ

కం. ఇదీ కాకపోతే సంఘర్షణ వచ్చినప్పుడు తట్టుకుని నిలవడానికి వాళ్లటువంటటి ధైర్యం లేకపోవడం.

ఇంకా తే మనవారు బుద్ధిపూర్వకంగా—నిద్రాహారాలు మాని—నానా అవస్థలూ పడి—అంతరాత్మకి కూడా ద్రోహం చేసుకుని మొన్నటి అసెంబ్లీయెన్నికల్లో సత్యమూర్తిగారికి పట్టం కట్టారు.

అప్పుడు, మేము, వారికి వోటుచెయ్యడం అంటే మనం ఆత్మహత్య చేసుకోవడమే అని రాస్తే మనవారు కొందరు మమ్మల్ని హేళన చేశారు. “సత్యమూర్తికంటే తగినవాడేడీ?” అని వురిమి కూడా చూశారు.

దాని ఫలం ఇప్పు డనుభవానికి వచ్చింది. మన కాంగ్రెస్సు ప్రముఖులకు కూడా కొందరికి వల్లగుండెలకు బల్లెపుపోటు తగిలినట్టు తహతహ పుట్టింది.

చెన్నపట్నంలో మనకి స్థానం వుందా లేదా అంటే అది మన పురుషకారాన్ని పట్టి వుంటుంది.

ఆంధ్రుల్లో ఆంధ్రత్వం వుంటే మద్రాసులో ఆంధ్రులకు చోటు లేకుండా చెయ్యడానికి సృష్టికర్తకి కూడా సత్తా లేదు.

కాని, సత్యమూర్తిగారు, మద్రాసులో ఆంధ్రులకు చోటు లేదని ఇప్పుడు—ఈక్షణంలో అనడం మనకి చాలా మంచి దయింది.

ఏమంటే? కొద్దిమాసాల్లోనే రాష్ట్రీయశాసనసభలకు ఎన్నికలు వస్తున్నాయి. సత్యమూర్తిగారు అప్పటిదాకా గుట్టుగా వుండి ఆ యెన్నికలు జరిగాక—మన వోట్లతో తాము విజయంపొందాక ఈ మాట అంటే—యీ ప్రయత్నం చేస్తే మనకి యిక గతేదీ! ప్రధానమంత్రిగా పనిచెయ్యా లని వారి వుద్దేశం. అదే నెరవేరితే యిక మనకి నిలవ నీడ యెక్కడా?

నిజం చెప్పవలసివస్తే సత్యమూర్తిగా రిప్పుడు చాలా తెలివి తక్కువగా ప్రవర్తించారు. అది వారి కపకారం అయినా వుపకారం అయినా మనకి మాత్రం వొక గొప్ప సందేశం యిచ్చింది.

చాలా సంతోషం. సత్యమూర్తిగారికి మేము ప్రశంసలు అందచేస్తున్నాము.

కాని—మనవా రిప్పుడేనా ఆంధ్రాభిమానం నిలుపుకుంటారా నిలుపుకోరా?

మా తాతగారి సొమ్ము కాదు

చెన్నపట్నం, పనక, యెప్పుడో ఆంధ్రరాజు లిచ్చిందే అనే చారిత్రికాంశం జ్ఞాపకం చేసుకుని మేమిప్పుడు పొంగిపోము. ఇవాళ చెన్నపట్నంలో అరవలసంఖ్య కంటే ఆంధ్రులసంఖ్య తక్కువ వుందంటే మేము కుంగిపోము.

ఇవి సామాన్యవిషయాలు.

సత్యమూర్తిగారు తాము చనువుకున్న లా కొంచెం జ్ఞాపకంచేసుకుంటే చెన్నపట్నంమీద అరవల కెంత అధికారం వుందో ఆంధ్రులకూ అంత అధికారమూ వుండడం తెలిసివస్తుంది. ఇంతే కాదు. కన్నడులకూ, మళయాళీలకూ, ఇంకా కొందరికి కూడా అంత అధికారమూ వుంది చెన్నపట్నంమీద.

ఎందువల్లనంటే? చెన్నపట్నం ప్రెసిడెన్సీ కంతటికీ రాజధానినగరం. ప్రతిజిల్లాకీ, ప్రతి తాలూకాకీ ప్రతి గ్రామానికీ—చివరికి నాలుగుకొంప లుండే ప్రతిగూడేనికి గూడా చెన్నపట్నంతో దృఢమైన బంధం వుంది.

ఇలాంటిదే. లేకపోతే అరవలు మాత్రం మద్రాసులో యెందు కెక్కువ వుంటారూ? మద్రాసులో వున్నంతమంది అరవలు తంజావూరిలో లేరేం? మధురలో లేరేం? మరో తమిళనగరంలో లేరేం?

మద్రాసుకి అలాంటి పదవే లేకపోతే తా మెక్కడ వుండవలసినవారో సత్యమూర్తిగా రేమైనా యెరుగుదురా?

ప్రెసిడెన్సీ ఆదాయంలో సగం తెనుగుజిల్లాలనుంచే వస్తోంది. మద్రాసులో వున్న హిందూవర్తకులలో పెద్ద సంఖ్య తెనుగువారిదే; కాని—హైకోర్టులో సగం పని తెనుగువారిదే అయినా తెనుగు వకీళ్లు నిన్నటిదాకా లేకే పోయారు. ఇప్పు డున్నవారి కేనా తాము ఆంధ్రుల మనే భావం చాలా తక్కువ డిగ్రీలో వుంది. ఆఫీసుల విషయంలో కూడా తెనుగువా రిలాంటి చేతగాని తనమే చూపించారు. లేకపోతే సత్యమూర్తిగా రిలాంటి అంక లివ్వవలసివచ్చేదా?

అసలు కళ్ళు తెరిచిం దన్న కాంగ్రెస్సులో వున్న ఆంధ్రులకేనా ఆలోచనా, దూరదృష్టీ చాలా హీనస్థితిలోనే వున్నాయి. లేకపోతే అరవలు కాంగ్రెస్సుకి మద్రాసులో భవనం నిర్మించుకుంటూ వుంటే ఆంధ్రులు బెజవాడలో యెందుకు నిర్మించుకుంటారూ? ఏపూర్వపుణ్యవశంవల్లనో ఆంధ్రరాష్ట్రీయకాంగ్రెస్సు కమిటీని ప్రకాశంగారు మద్రాసు తీసుకు వెడితే బెజవాడవా రిప్పుడెందుకు అల్లరి ప్రారంభిస్తారూ?

తెనుగువారివిషయంలో తాము చేస్తూ వున్న లౌక్యం అంతా నిరాటంకంగా కొనసాగుతూ వుండడంవల్ల సత్యమూర్తిగారి ప్ర… యిలా వరవరలాడుతోంది. దీనికి సాయం యిప్పుడు కాంగ్రెస్సు అధ్యక్షులు మద్రాసునుగురించి ఆందోళనం చెయ్యవద్దనీ, పెంట… కట్టిపెట్టవలసిం దనీ మన ప్రకాశంగారికి హుకుం జారీ చేశా…. దీనిమీద మనవారు చప్పచప్పగా వూరుకుంటారు. సందేహం లే… కాని అరవలు వూరుకోరు. వారు కార్యవాదులు. సత్యమూర్తిగారు… రాజగోపాలాచారిగారూ యిదివరకే కాంగ్రెస్సులో ప్రముఖు… వున్నారు. వారి మాట వినిపించినట్టు రాజేంద్రప్రసాదు గారికి …ను గువారి మాట వినిపించదు. మనవాళ్లు అసలు వినిపించనే వినిపిం… కూడానూ.

ఇప్పుడేనా మనవాళ్లు కొంచెం ఆత్మగౌరవం చూపించుక… పోతే మనకు స్వరాజ్యం కాదు వచ్చేది శ్వారాజ్యమే.

సరస్వతీగ్రంథమండలి

కంభంవారి సత్రమువీధి *** రాజమహేంద్రవరము

నవలలు—నవరసభరితములగు నవలలు—ముచ్చటగూర్చు బొమ్మలతో—ముద్దులొలుకు శ్యాలితో బయిండుతో—రెండుమాసముల కొక్క చక్కని నవల. నడుమ నడుమ చిన్నచిన్న అనుబంధగ్రంథములు వెలువడుచుండును. చందాదారులకు ప్రవేశరుసుము రు 0-4-0 చందాదారులు ఒకేసారి రు 7-8-0 ను ముందుగా పంపినచో వరుసగా ఆరుపుస్తకములు అన్‌రిజిస్టర్డు పార్శిలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11	ప్రేమసుందరి	1	8	0
12	చోరశిఖామణి	1	8	0
13	లక్ష్మీప్రసాదము	1	8	0
14	హత్యారహస్యము	1	8	0
15	ఫాస్టు (1 భాగము)	1	8	0
16	ఫాస్టు (2 వ భాగము)	1	8	0
17	కుముద్వతి	1	8	0
18	చిన్నకోడలు	1	8	0
19	హాస్యభేదనము	1	8	0
20	హాగడము	1	8	0
21	మణిహారము	1	8	0
22	మొగలాయీదర్బారు (1 వ భాగము)	1	8	0
23	ఘటనాచక్రము	1	8	0
24	రాజసుందరి	1	8	0
25	కుంకుమభరణి	1	8	0
26	జాగిలము	1	8	0
27	మొగలాయీదర్బారు (2 వ భాగము)	1	8	0
28	సరస్వతి	1	8	0
29	ఆనందాభాయి	1	8	0
30	హత్యాన్వేషణము	1	8	0
31	మొగలాయీదర్బారు (3 వ భాగము)	1	8	0
32	గంగ	1	8	0
33	మొగలాయీదర్బారు (4 వ భాగము)	1	8	0
34	కోహినూరు	1	8	0
35	ఆటీన్‌మనోలా	1	8	0
36	అపరిచిత	1	8	0
37	అంతఃపురము 1 భా॥	1	8	0
38	అంతఃపురము 2 భా॥	1	8	0
39	అగ్రహారము	1	8	0
40	ఛిన్నహస్తము 1 భా॥	1	8	0
41	ఛిన్నహస్తము 2 భా॥	1	8	0
42	కంకణరహస్యము	1	8	0
43	సంజీవి 1 భా॥	1	8	0
44	సంజీవి 2 భా॥	1	8	0
45	వ్రజరాణి	1	8	0
46	హత్యాభ్రమ	1	8	0
47	కాశీఖండము	1	8	0
48	సేవాశ్రమము 1 భా॥	1	8	0
49	సేవాశ్రమము 2 భా॥	1	8	0
50	దాసీకన్య	1	8	0

అనుబంధములు

1	మృత్యురంగిణి	0	12	0
2	అభాగిని	0	12	0
3	ఛద్మవేషి	0	12	0
4	విదురుని యువ దేశములు	1	0	0
5	కాంచనమాల	1	0	0
6	సీమంతిని	1	0	0
7	సుశీల	1	0	0
8	శశిరేఖ	1	0	0
9	యమునాబాయి	1	0	0
10	శ్యామల	1	0	0
11	కాంతంకథలు (చిన్నకథలు)	1	0	0
12	కాలసర్పి	1	0	0
13	భారతకథాసారం	1	0	0
14	కథాకల్పవల్లి (చిన్నకథలు)	1	0	0
15	అరక్షణీయ	1	0	0
16	మాధవి	1	0	0
17	లలిత	1	0	0
18	పెండ్లికండ	1	0	0
19	కథావళి	1	0	0
20	నాలుగుకథలు	1	0	0
21	నీతిప్రబోధిక	1	0	0
22	ఆదర్శము 1 భా॥	0	12	0
23	ఉదంకుడు	0	12	0
24	భేతాళకథలు	0	12	0

నాటకములు

1	మార్కండేయ	0	12	0
2	అహల్యాశాప విమోచనము	0	12	0
3	మేవారుపతనము	1	0	0
4	వరమాల	1	0	0
5	షాజహాను	1	0	0
6	నూర్జహాను	1	0	0
7	దుర్గాదాసు	1	0	0
8	చంద్రగుప్త	1	0	0
9	దంపతులు	1	0	0
10	విజయవిజయం	1	0	0
11	భక్తకుచేల	1	0	0

సరస్వతీ పాకెటు డిక్షనరీ యొక్క ఒక నమూనా పుట:—

Garment—*n.* మనుష్యులలోని ఏదేనివస్త్రము, బట్ట

Garner—*n.* ధాన్యము నిలువ పోయు కొట్టు; *v. t.* నిలువ పోయు, కూడబెట్టు

Garnet—*n.* కెంపువంటిగాజు రాయి

Garnish—*v.t.* అలంకరించు; *n.* అలంకారము; *also n.* Garnishment

Garret—*n.* మిద్దెగది

Garreteer—*n.* మిద్దెగదిలో వసించువాడు

Garrison—*n.* కోటలో నుండు రక్షణసేన; *v. t.* రక్షణ సేనవుంచు

Garrote (-tte)—*n.* పీకపిసికి చంపుపద్ధతి, ఇట్టి పద్ధతితో కూడిన స్పెయిను దేశపుమరణ శిక్ష; *v. t.* పీక పిసికి చంపు గొంతుక పిసికి దోచుకొను

Garrulous—*adj.* అధిక ప్రసంగియైన

Garter—*n.* మేజోడు దిగజారకుండ నుంచెడు నాడా; *v. t.* ఇట్టి నాడాతో కట్టు

Gas—*n.* వాయువు; పట్టికబుర్లు డాబుమాటలు, గప్పాలు; *v. t.* వాయువునుసమకూర్చు; విషవాయువును వదలిచంపు; *v. i.* పట్టికబుర్లు లేక డాబులు చెప్పు

Gaselier—*n.* పలు శాఖలు కొమ్మలుగలిగి వ్రేలాడునట్టి దీపము

Gaseous—*adj.* వాయురూపమున నున్న

Gash—*v. t.* లోతుగ కోయు; *n.* లోతుగ తెగిన పొడవైన గాయము

Gas-light—*n.* వాయు సహాయమున వెలిగెడు కాంతిగల దీపము

Gasp—*v. i. & v. t.* ఊపిరి తీయుటను నోరు తెరచు; *n.* ఎగఊపిరి

Gasping—*adj.* ఎగ రొప్పుచున్న; *n.* ఎగఊపిరి

Gassy—*adj.* వాయుపూర్ణమైన; వాయువువంటి

Gastric—*adj.* కడుపు సంబంధమైన; Gastric juice జీర్ణద్రవము; జఠరద్రవము

Gastrology—*n.* పాకశాస్త్రము, hence Gastrologist & Gastrologer *n.*

Gastronomy—*n.* రుచుల నెరింగించుశాస్త్రము; తిండిపోతుతనము

Gate—*n.* బహిర్ద్వారము;

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్ డిక్షనరీ

క్రౌను పాకెటు సైజు—665 పేజీలు

మొత్తము మాటలు 17000

ఇంగ్లీషు పదములకు సులభముగ తెలుగు అర్థములు—వాడుకలో లేని

ఎన్ని మిక్కిలి యుపయోగము.

పక్కాని బైండింగు.

వెల ప్రతి 1 కి 1-8-0

Saraswathi English-Telugu

POCKET DICTIONARY.

సరస్వతి పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

వస్తుగుణ ప్రకాశిక

అచ్చులోనున్నది!

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

మంచి గ్లేజు కాగితము! సొగసైన క్యాలికో బైండు!! పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 కి 5-0-0

ఇది సమస్తద్రవ్యగుణములను అసందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైశ్యేతరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటుల బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత పీటూరి వాసుదేవ శాస్త్రి, ఏ. యం. ఏ. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి పర్యాయనామములు నిరూపింపబడినది.

వస్తుగుణప్రకాశిక మాదిరి పేజీ.

కసివింద :—కాసమర్దః–Cassia Sophera C. Occidentalis Senna Sophera.

గుణసంజ్ఞ–కాసారిః–దగ్గును కొట్టునది.

స్వరూపము కసివిందచెట్టు రమారమిరెండుక గజమెత్తువరకును పెరుగును. ఆకులు మూడంగుళముల పొడవుగలిగి రెండంగుళముల వెడల్పుగలిగి మిరబయాకులను బోలియుండును. దీని కాయ లులవకాయల యాకృతిని బోలి సన్నముగా నైదారంగుళముల పొడవుగా నుండును. దీని పూవులు పసుపుపచ్చ రంగు గలిగి యుండును. ఇది యాంధ్రదేశమునందంతటను పెరుగును. ఇది కొన్ని స్థలములలో అడవిగా పెరుగును. దీనియొక్క వేరు, ఆకులు, గింజలును, పూవులును గూడ యుపయుక్తమైనవిగా నున్నవి.

గుణములు ఇది మిక్కిలి చేదురుచియు, కొంచెము తీపి రుచియు గలిగి యుండును. కఫమును, వాతమును కొట్టును. మిక్కిలి అతిశయముగా పైత్యమును శమింపజేయును. వచనకారి. కంఠమును శోధించును. ఉష్ణవీర్యము గలది. విపాకమున కారపు రుచిగ మారును. అజీర్ణమును, దగ్గులను హరించును. మొత్తమున నిది త్రిదోషహరద్రవ్యము

ప్రయోగములు శ్వాసకును, ఎక్కిళ్లకును :—కసివిందాకు కషాయము లోనికిచ్చిన ఎక్కిళ్లు, శ్వాసరోగములు శమించును. దీని నిజరసమును దీసి సేవించిన దగ్గులు కట్టును. (చరకము)

తామర, కిటిభమను కుష్ఠుకు :—కసివింద వేరును సౌవీరమును కలిపి నూరి పైన లేపనము జేసిన దద్రులు, కిటిభమనుకుష్ఠము హరించును.

తేలువిషమునకు :—కసివింద వేరు నోటిలో పెట్టుకొనికొంచెము నమలి తేలుకుట్టినవాని చెవిలో నూదిన తేలువిషము దిగును. (చక్రదత్త).

వాతజ శ్లీపదము (బోదకాలునకు) :—కసివింద వేరు ముదగా నూరి ఆవునేతితో కలిపి త్రాగిన స్వల్పకాలములో శ్లీపదము తగ్గును. (వంగసేన).

గ్రామ్యప్రయోగములు నేత్రరోగములకు :—కసివిందాకులు ఆముదమున వెచ్చచేసి కంటికి కట్టిన కంటి బాధలు తగ్గును. ఆకుల రసము కంటిలో వేసిన కొంచెము మండును. కండ్ల కలక, దురదలు తగ్గును.

గజ్జికి :—ఆకుల రసము వంటికి పూసినచో చిడుములు తగ్గును.

గాయములకు :—పసుపునకసివిందాకును మెత్తగా నూరి గాయముల పైన వేసి కట్టు కట్టిన మానును. తేనెలో ఆకుల రసమును, పటికబెల్లపు దారపొడియు కలిపి నాకిన కఫ్దగ్గులు కట్టును.

తామరకు :—నిమ్మపండు రసములో వేరు అరగదీసి తామరకు రాసిన పోవును.

అతిమూత్రమునకు :—కసివిందవిత్తులును, తంగేడు విత్తులును మెత్తగా నూరి పాలలో కలిపి త్రాగిన అతిమూత్రము కట్టును.

వాతనొప్పులకు :—2 సేర్ల కసివిందాకురసము, ఒక తవ్వెడు నువ్వులనూనెయు కలిపి నూనె మిగులునటుల కాచి, వాతనొప్పులకును, పక్షవాతనొప్పులకును రాసిన నొప్పులు శమించును.

కసివిందకాయలకూర:—లేతగానుండు కసివిందకాయలు కూరవండుకొని తినిన శ్వాసకాసలు హరించును. వాతము శమించును. ఆకులకూరకుగూడ నీగుణము కలదు. మిక్కిలి పైత్యమును జేయును. దీని యాకుల రసము వెన్నతో కలిపి మర్దనాచేసిన పక్షవాతములు తగ్గును. నరముల బలహీనత తగ్గును.

నవీన వైద్యక మతము. ఈ చెట్టుయొక్క అన్ని భాగములును విరేచనము చేయును. ఇది రసాయనద్రవ్యము. కఫమును వెడలించును. కోరింతదగ్గులకును, మూర్ఛలకునుగూడ నిది పనిచేయును. దీనిగింజలు విరేచనమును చేయును. దీనిగింజల చూర్ణము చనుబాలతో నూరి చంటిపిల్లలకు పట్టిన బాలపాపచిన్నెలు తగ్గును. దీని వేరు విషమజ్వరములను హరించును. ఇదితామరలను తగ్గించును. (Materia medica of India 201 Page)

Reg. N. M. 3048 PRABUDDHANDHRA

ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయము

మా వద్ద నవీనకవుల గ్రంథాలన్నీ దొరకును. రూపాయకు తక్కువ ఖరీదు పుస్తకాలు వి.పి.గా పంపము. పోస్టుఖర్చులు కొనువారే భరించాలి.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి

వీరపూజ—చరిత్ర	౦	౧౨
రక్షాబంధనము—డిటెక్టివు నవల	౧	౦
శ్మశానవాటిక—డిటెక్టివు నవల	౦	౧౨
మిథునానురాగము—చారిత్రిక నవల	౧	౦
అనాథబాలిక—సాంసారిక నవల	౦	౬
వారకాంత—నాటకము	౦	౧౨
విజయనగర రాజుల కథలు	౦	౨
చిత్తూరురాజుల కథలు	౦	౩
ఢిల్లీచక్రవర్తుల కథలు	౦	౩
గోల్కొండనవాబుల కథలు	౦	౨
శృంఖల—విమర్శగ్రంథము	౦	౧౨

డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారివి

జర్మనీదేశపు విద్యావిధానము	౧	౦
అంబ—లేక మొండిశిఖండి—నాటకము	౧	౪
సంస్కృతలోకోక్తులు	౧	౦
అశ్వత్థామ—అచ్చి—౨ నాటకాలు	౦	౧౨
అశోకుని ధర్మశాసనములు	౨	౦
ఉమర్ ఖయ్యామ్—రుబాయత్	౦	౮
ఉపనిషత్తులు	౦	౬

చింతా దీక్షితులుగారివి

శబరి—కోతి నాటకము	౧	౦
ఏకాదశి—౧౧ చిన్నకథలు	౦	౧౨
పరిణామవాదము—తన్ని దర్శనములు	౦	౧౨

గుడిపాటి వెంకటాచలంగారివి

మా కర్మమిట్లా కాలింది	౦	౧౨
బిడ్డలశిక్షణ	౦	౮

నోరి నరసింహశాస్త్రిగారివి

గీతమాలిక	౦	౧౨
సోమనాథ విజయము	౦	౧౨
భాగవతావతరణము	౦	౮

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారివి

నవకుసుమాంజలి—ఖండకావ్యసంపుటి	౧	౪
మాలతీమాధవము—నాటకము	౦	౧౨
రాజశేఖరుని విద్ధసాలభంజిక నాటకము	౦	౪

శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారివి

చంద్రగుప్త	నాటకము	౧	౪
భారతమణి	డిటో	౧	౦
రాణాప్రతాపసింహ	డిటో	౧	౪
శివాజీశీలము	డిటో	౧	౪
లీలావతీసులోచనము	డిటో	౧	౦
బిల్వమంగళ	డిటో	౧	౦
శ్రీమాధవాచార్యవిద్యారణ్య		౧	౦
[illegible]	డిటో	౧	౦
ఒకపెగ్గు	డిటో	౧	౦
పునర్వివాహము	డిటో	౧	౦
తగినశాస్తి	డిటో	౧	౦
సంభాజీనిర్యాణము	డిటో	౧	౦
కళాపాహాడ్	డిటో	౧	౦
సాహిత్యమీమాంసవిమర్శగ్రంథము		౧	౮
నాటకవిమర్శ	డిటో	౨	౦
కొత్తల్లుడు	ప్రహసనము	౦	౪
పిసినిగొట్టు	డిటో	౦	౪
జగన్నాథమాహాత్మ్యము—ప్రబంధము		౦	౧౨

బరంపురం కళాప్రచారక సమితివారివి

రాయబారము—మొదటిసంపుటము	౧	౦

పూలతోట గ్రంథమాలవారివి

వేయిస్తంభాలగుడి శాసనము	౨	౦
మల్లికార్జునరావు, సాంఘికనవల	౦	౧౦

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారివి

అమరావతీస్తూపము	౦	౧౨

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారివి

వేనరాజు	౧	౦
అనార్కలీ	౧	౦
కిన్నెరసానిపాటలు	౧	౦
ఆంధ్రప్రశస్తి	౧	౦
ఏకవీర	౧	౦

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారివి

పాలవెల్లి	౦	౮
తేనెపట్టు	౦	౮

ఉదంకుడు	౦	౧౨
విరిసెజ్జ	౦	౮

దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారివి

ఇంగ్లీషుతెనుగుపారిభాషికనిఘంటువు	౨	౮
ఆధునిక దేశస్వరాజ్యం (పాదాప్రతి)	[illegible]	౮
సహకారవస్తునిలయోద్యమము	౧	౦
భారతదేశస్థితిగతులు	౦	౨

బసవరాజు అప్పారావుగారివి

గీతములు	౦	౮

విజ్ఞానచంద్రికామండలివారివి

లక్ష్మణరాయవ్యాసావళి ౧ భాగము	౨	౦
వృక్షశాస్త్రము	౨	౪
పాతాళభైరవి	౧	౪
రాయమూరుయుద్ధం	౧	౪

కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారి స్వీయ

చరిత్ర ౨ భాగము	౧	౧౦
అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రాలు	౧	[illegible]
అల్లాహో అక్బరు	౧	౧౪
దక్షిణాఫ్రికా	౨	౦
హిందూమహాయుగము	౧	౪
హైందవచక్రవర్తుల జీవితములు	౦	౪
తురుష్కప్రజాస్వామికము	౧	౦

జయంతిపురం జమీందారుగారివి

భారతదేశపురైల్లు	౦	౧

పురాణం సూరిశాస్త్రిగారివి

నాట్యోత్పలము	౧	౦
నాట్యాలోకము	౧	౦
విమర్శపారిజాతము	౧	౦
ఆంధ్రనాటకసంస్కరణము	౦	౪

వలయువారు : కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు. కలబరగి వారి యింట్లో, ఇన్నీసుపేట రాజమండ్రి అని రాసికోవాలి.

రాజమహేంద్రవరం : శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు ముద్రితమై
[illegible] ప్రకటింపబడినది. ౯౪౧౦—౧౯౩౫